

Dossier

50 jaar

Unie Vrijzinnige Verenigingen vzw

deMens.nu

- 18 Vrijzinnig humanisme in een notendop**
Over gisteren, vandaag en morgen
- 22 Het huisvandeMens is er voor iedereen**
Werken aan een humanere samenleving
- 26 Categorieale morele dienstverlening**
Voor behoud van menselijkheid en identiteit
- 30 Georganiseerd vrijdenken en vrijzinnigheid in België**
167 jaar aan strijdpunten

- 34 Toen het huisvandeMens nog CMD heette**
De pioniersjaren herbeleefd
- 36 #50jaarjong? #perspectief**
Een horizontale beweging
- 40 Een getuigenis vanop de eerste rij**
“Meer dan de som van individuen”
- 43 Doordacht**
Een verzameling weetjes en tips

Vrijzinnig humanisme in een notendop

Over gisteren, vandaag en morgen

Bron: Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven

Het denken mag zich nooit onderwerpen, noch aan een dogma, noch aan een partij, noch aan een hartstocht, noch aan een belang, noch aan een vooroordeel, noch aan om het even wat, maar uitsluitend aan de feiten zelf, want zich onderwerpen betekent het einde van alle denken.

Poincaré

VEB. UNIE. J. MOON. RAJOT. BRAND WHITLOCKLAAN 50. 1200 SINT-LAMBRECHTS-WOLUWE

Unie Vrijzinnige Verenigingen v.z.w.
Brand Whitlocklaan 50 - 1200 Sint-Lambrechts-Woluwe
tel 02/735.81.92 - www.uvv.be

'Het denken mag zich nooit onderwerpen':
affiche van de Unie Vrijzinnige Verenigingen vzw, uitgegeven eind van de jaren 1990

2

2021 is een feestjaar voor deMens.nu, want de vrijzinnig humanistische koepelorganisatie blaast vijftig kaarsjes uit. De Unie Vrijzinnige Verenigingen, kortweg UVV, ontstond in 1966 als een feitelijke vereniging en organiseerde zich op 31 maart 1971 in een vzw.

Sinds eind 2011 staat de organisatie als deMens.nu bekend. Als koepel vertegenwoordigt UVV vzw - deMens.nu Nederlandstalige vrijzinnig humanistische verenigingen in Vlaanderen en Brussel.

Philipp Kocks

Sinds haar oprichting in 1971 kende UVV vzw negen voorzitters. We betreuren wijlen Lucien De Coninck, verkozen in 1971, wijlen Robert Dille, in 1974, en wijlen Walter Matthijs, in 1981. Daarna kwamen Leo Ponteur, aangetreden in 1986, Luc Devuyt, in 1991, Michel Magits, in 1997, Sonja Eggerickx, in 2006, en Sylvain Peeters, in 2012. De huidige voorzitter, Freddy Mortier, werd in 2018 verkozen. Aan die zes stellen we drie vragen: Wat betekent vrijzinnig humanisme voor jou? Wat is de belangrijkste verwezenlijking van vijftig jaar UVV vzw? Wat is de grootste uitdaging voor de toekomst?

Wat betekent vrijzinnig humanisme voor jou?

Leo Ponteur: Het komt erop aan hier en nu met elkaar te leven, vreedzaam en verdraagzaam, zodat ook anderen vrij en gelijk hun identiteit maximaal kunnen beleven. Vrijzinnig humanisme betekent dat onze menselijkheid door twee innerlijke krachten wordt gestuwd. Er bruist vooreerst het gevoel om samen met de ander te ervaren, lief te hebben, te lachen, zich bewust te zijn van het bestaan. Maar evenzeer wil onze rebelse, geestelijke kracht zich uitleven om meerwaarde te scheppen, om zich waar te maken en te bevestigen in het volle leven.

Luc Devuyt: Vrijzinnig humanisme is een filosofie van de ontvoogding van de mens. Het humanistische deel is eraan toegevoegd na de Tweede Wereldoorlog en is een reactie

op de principes van het nazisme. Jaap Kruit-hof was een van de eersten om te pleiten voor een ruimer perspectief. Hij verwierp het idee dat de mens centraal staat. We moeten meer denken vanuit het principe dat het 'leven' centraal staat. De mens is een levend wezen maar ook alles rondom hem leeft. Dat zorgt er automatisch voor dat we ons dienen te bekommeren om het milieu. Ik denk dat Jaap het bij het rechte eind had.

Michel Magits: Vrijzinnig humanisme is in mijn overtuiging niet alleen een levensbeschouwing, maar ook een levenshouding die streeft naar een humane samenleving, waarin vrijheid, gelijkheid en verbondenheid de basis vormen. Ieder individu bepaalt zelf aan de hand van kritisch onderzoek en rationele argumenten hoe hij inhoud, vorm en betekenis aan zijn leven geeft. Dat zelfbeschikkingsrecht wordt beperkt door dezelfde rechten van onze medemens, wiens gelijkwaardige vrijheid niet mag worden geschaad. Dat heeft tot gevolg dat we in de omgang met elkaar begrip moeten hebben voor ieders mening en steeds moeten proberen om empathisch en via dialoog tot een consensus te komen.

Sonja Eggerickx: Een humanist is iemand die voor alles openstaat, alles wil onderzoeken en niet zomaar alles wil aanvaarden en geloven. Tegelijk wil hij streven naar een zo rationeel mogelijke aanvaarding van wetenschappelijk onderbouwde theorieën, ook al kunnen wij die als individu niet hele-

maal of helemaal niet begrijpen. Vrijzinnig humanisme is een manier van leven. Het is belangrijk om te beseffen dat men als mens in een maatschappij leeft en zich dus moet inzetten om die samenleving leefbaar te maken voor iedereen.

Sylvain Peeters: Decennialang hebben vrijzinnigen zich gebogen over de vraag wat nu precies vrijzinnig humanisme is. Dat resulteerde in een zeer genuanceerde omschrijving die alle aspecten omvat van het bewegen van de mens in het universum. Dat werd ook netjes opgenomen in de fundamente van de georganiseerde vrijzinnigheid (de statuten van UVV vzw). Hecht ik aan al die aspecten evenveel belang, of spreken die me in even grote mate aan? Natuurlijk niet. En dat is bij iedereen zo. Dat maakt ook precies de rijkdom uit van die vrijzinnige gemeenschap. Eenheid in verscheidenheid. De omschrijving opgenomen in de statuten vormt voor mij het richtsnoer, het moreel kompas.

Freddy Mortier: Het vrijzinnig humanisme is een levensbeschouwing die een filosofisch naturalisme huldigt als het aankomt op verklaringen voor mens en wereld. Aangezien alleen de wereld van de ervaringen bestaat, verwerpt een vrijzinnig humanist het bestaan van transcendente wezens. De grenzen van het menselijk inzicht en zijn beste verlengstukken, de wetenschappen, zijn ook de grenzen van het kenbare. Voor een vrijzinnig humanist moeten waarden en normen ook

Leo Ponteur

Luc Devuyt

Michel Magits

vanuit een naturalistische insteek worden gerechtvaardigd. Zij mogen niet zomaar worden aanvaard, maar moeten op grond van redelijk inzicht kunnen worden aanvaard. De functionaliteit van de gedragsregels voor het sociale samenleven, voor de realisatie van het goede leven, voor persoonlijk en collectief welzijn, voor individuele en maatschappelijke ontwikkeling, voor het behoud van de planeet en de co-existentie met andere diersoorten, voor de huidige en toekomstige generaties, is de toetssteen van de moraal.

Wat is voor jou de belangrijkste verwezenlijking van vijftig jaar UVV vzw?

Leo Ponteur: In de afgelopen vijftig jaar is UVV een onvermoeibare schildpad geweest. Door traag vooruit te gaan, heeft ze stap voor stap de volwaardige wettelijke erkenning van onze levensbeschouwing afgedwongen. Dat ging langzaam omdat ook het anarchistische en rebelse karakter van de vrijzinnige organisaties geleidelijk meer oog en aandacht diende te krijgen voor het gemeenschappelijk belang en om samen de publieke opinie te bewerken. Bijwijlen getuigden algemene vergaderingen, raden van bestuur en staten-generaal van heftig verschil van mening. Het leidde uiteindelijk tot een gezamenlijke aanpak om het eigen vrijzinnig humanistische model van morele hulp te ontwikkelen, bekend te maken en te organiseren met consultants, centra en begeleidingsgroepen.

Luc Devuyt: De Grondwet heeft de vrijzinnig humanistische niet-confessionele levensbeschouwing erkend op gelijke voet met de confessionele levensbeschouwing. Het was in 1993 dat er daartoe een bijkomende paragraaf in de Grondwet kwam. Willy Claes beloofde ons dat als de Socialistische Partij mee in de regering zou zitten, de erkenning van de vrijzinnig humanistische levensbeschouwing op de agenda zou staan. Tijdens de cruciale parlementaire debatten over de erkenning konden we rekenen op een positief contact met de verslaggever in de Senaat, Maxime Stroobant. Van groot belang is ook de rol van voormalig minister van Buitenlandse Zaken Erik Derycke. In een directe confrontatie met de Duitse bondskanselier Helmut Kohl op een Europese Raad in 1997 dwong hij af dat de Europese verdragsteksten niet alleen de status van kerken erkennen, maar ook die van niet-confessionele organisaties. We hadden dat dossier goed voorbereid, maar het is helemaal de verdienste van Erik Derycke dat hij dat heeft klaargespeeld.

Michel Magits: De grootste verwezenlijking is volgens mij het (nog) bestaan van UVV. De vrijzinnig humanisten zijn bij uitstek individualisten die op basis van vrij onderzoek een gefundeerde mening vormen. Ze zijn ook allen als vrijwilligers actief in diverse deelgebieden van onze samenleving en bouwen daar een serieuze kennis van dat terrein op.

Daardoor hebben ze meestal uiteenlopende meningen over de doelstellingen en strategieën voor UVV. Dat UVV vijftig jaar uitstekend werk verricht, ondanks - of misschien dankzij - de felle discussies, bewijst dat vrijzinnig humanisten zelfs in moeilijke omstandigheden steeds een compromis vinden en het algemeen belang laten primeren. Dat uit zich vooral in de uitbouw van onze levensbeschouwing op basis van de wet van 21 juni 2002.

Sonja Eggerickx: Het vrijzinnig humanisme woog en weegt nog steeds mee op de besluitvorming rond een groot aantal ethische thema's zoals abortus en euthanasie, het aanvaarden van homohuwelijken, het adopteren van kinderen door 'niet-traditionele' ouders, enzovoort. Het is ook belangrijk dat wij als levensbeschouwing werden erkend, en dat werd erkend dat ook wij behoefte kunnen hebben aan bepaalde rituelen. Daar kan ruimte en tijd voor vrijgemaakt worden door middel van onze huizingenvandeMens die we in de loop der jaren in het Nederlandstalige deel van België hebben kunnen openen.

Sylvain Peeters: De inspanningen die de vrijzinnige gemeenschap leverde op het scharnierpunt van twee eeuwen, de wende van het millennium, resulteerde in (onvolkomen) wetgeving die een echte emancipatiegolf in gang zette. Helaas heeft dat nog steeds niet tot ontzuiling geleid, integendeel,

© Isabelle Pateer

© Liza Janssens

Sonja Eggerickx

Sylvain Peeters

© UGent - Hilde Christiaens

Freddy Mortier

maar die golf kan men niet ombuigen. De werking van de georganiseerde vrijzinnigheid gaat dus veel breder dan de morele dienstverlening. Ze zet ook bakens uit die precies die dienstverlening minder prangend maakt.

Freddy Mortier: Voor mij is de belangrijkste verwezenlijking ongetwijfeld de uitbouw van de morele dienstverlening via de huizenvandeMens en de categoriale dienstverlening.

Wat is voor jou de grootste uitdaging voor de toekomst?

Leo Ponteur: De toekomst lacht het vrijzinnig humanisme toe als we ze zelf sturen op eigen bakens. UVV moet in haar koers volharden om mensen geestelijk vrij te maken en te houden, en moet samen met de vrijwilligers, het personeel en de lidorganisaties de gemeenschappelijke stroom van energie blijven opwekken om haar drie basisdoelstellingen te realiseren. Het geeft de leidraad om betekenisvol te blijven voor de medemens. De focus moet liggen op het bereiken van de brede lagen van de Vlaamse bevolking. Die kampt met tal van nieuwe problemen: armoede, racistische oprispingen, vereenzaming zowel moreel als sociaal. We ondergaan te passief het voortdurend ondergraven van de seculiere en pluralistische verworvenheden van onze samenleving via de instroom van populistische en dogmatische gelovigen. Te weinig vrijzin-

nigen staan op om antwoord te geven door woord en daad.

Luc Devuyt: We moeten emanciperen, maar dat wil ook zeggen dat we inzicht moeten bieden in het evenwicht tussen rechten en plichten. Ik heb de indruk dat wij ons momenteel te politiek correct gedragen en te weinig de nadruk durven te leggen op de verantwoordelijkheden van de mens. Maar zonder verantwoordelijkheidszin en solidair plichtsbewustzijn zakken ook de rechten snel in elkaar. Een dubbeltje heeft twee kanten, wij zijn momenteel te veel aan één kant bezig.

Michel Magits: De gelijke financiering van de levensbeschouwingen blijft uiteraard een belangrijk strijdpunt. Daarbij moeten we ook nadenken over hoe we moeten reageren op mogelijke voorstellen van een andere financieringswijze of zelfs over een mogelijke afschaffing van de financiering. De scheiding van levensbeschouwing en staat, en de gelijke behandeling van de levensbeschouwingen blijven bijgevolg belangrijke actiepunten. Bovendien moet UVV zich blijven inzetten om, zeker in deze gepolariseerde wereld, de democratie, de emancipatie van de achtergebleven bevolkingsgroepen, de mensenrechten en de solidariteit te verdedigen.

Sonja Eggerickx: De grootste uitdaging is vast en zeker het bestendigen van wat we verwezenlijkt hebben, maar ook het verder

verspreiden van ons 'gedachtegoed', niet alleen in België maar in de hele wereld. We moeten oplossingen zoeken voor de problemen van vandaag en morgen. Daarbij moeten we ons losmaken van ons geschreven blad en in actie komen.

Sylvain Peeters: Het inzicht dat de ontwikkeling van het menselijk lichaam, in alle facetten, trager verloopt dan gedacht, enerzijds, en de wedloop naar meer en vooral sneller, anderzijds, zijn uitdagingen van formaat. Misschien dreigt de maatschappij daaraan ten onder te gaan, zeker omdat sneller door wie daar (egoïstisch) baat bij heeft ook als een latente cultus wordt gepropageerd. Leerprocessen hebben nu eenmaal tijd nodig, en die kan je niet comprimeren. Volwassen is men later dan gedacht en de elektronische component is daar zeker niet vreemd aan.

Freddy Mortier: De grootste uitdaging zal erin bestaan dat we als organisatie niet irrelevant worden op een ogenblik dat hetgeen waarvoor we staan nog relevanter zal worden. We moeten iets kunnen betekenen voor de co-existentie in een omgeving waar geloofsconflicten weer prangender zullen worden. Als het vrijzinnig humanisme te zelfgericht blijft, zal het maar weinig betekenen op het ogenblik dat zijn zin pas goed op het voorplan kan komen.

***

Het huisvandeMens is er voor iedereen

Werken aan een humanere samenleving

© Shutterstock.com

Bepaalde momenten in het leven zijn zo groots dat je er bewust bij wil stilstaan, en elke mens wil die mijlpalen overeenkomstig zijn of haar overtuiging beleven: vrijzinnig humanisten kunnen hiervoor in het huisvandeMens terecht

H

oewel ik een diploma moraalwetenschappen op zak had, wist ik niet zo goed wat er van mij werd verwacht toen ik zeventien jaar geleden aan de slag ging in een Centrum voor Morele Dienstverlening. Het werd me ook niet snel duidelijk, want we deden van alles wat. In de loop der jaren kregen we niet alleen een andere naam - huisvandeMens - maar ontwikkelden we gelukkig ook steeds meer een eigen identiteit en visie, meer smoel.

Lieve Goemaere

De huizenvandeMens zijn vooral bezig met zingeving en zelfbeschikking. Consulenten ontmoeten er mensen op kruispunten in hun leven: jonge en minder jonge mensen, op blijde en triestige momenten, op zoek naar informatie, naar ondersteuning of naar een luisterend oor

‘Denk voor jezelf, zorg voor elkaar’ is de slogan van deMens.nu, de federale koepel van de huizenvandeMens, de lidverenigingen en de vrijzinnige centra. Logisch ook, voor een organisatie waar de mens centraal staat. De huizenvandeMens zijn dus zeker geen exclusieve clubjes van en voor vrijzinnigen. Onze deur staat open voor iedereen, al is het wél zo dat wij zelf vanuit een vrijzinnig humanistisch perspectief naar de wereld kijken. Een deel van onze dienstverlening is voor mensen die diezelfde blik hebben, maar zeker niet alles. Klinkt ingewikkeld? Eventjes verduidelijken.

Voor een vrijzinnig humanistisch publiek

Bepaalde momenten in het leven zijn zo groots dat je er bewust bij wil stilstaan: wanneer een geliefde sterft, wanneer een kind wordt geboren, wanneer je kiest om samen door het leven te gaan. Het spreekt voor zich dat elke mens die mijlpalen wil beleven overeenkomstig zijn of haar eigen overtuiging. Vrijzinnig humanisten kunnen hiervoor in het huisvandeMens terecht. Daar vind je consulenten die, voor en samen met jou, een plechtigheid in elkaar steken. In veel huizen wordt er ook een jaarlijkse herdenkingsplechtigheid georganiseerd.

Elk huisvandeMens is de thuishaven van een aantal lidverenigingen, zoals het Humanistisch Verbond, het Willemsfonds en SOS Nuchterheid. Verenigingen kunnen

gebruikmaken van de infrastructuur van de huizen, en we werken ook geregeld samen, om bijvoorbeeld een boeiende spreker uit te nodigen. Net zoals er regelmatig met de vrijzinnige centra wordt samengewerkt. Natuurlijk zijn al die activiteiten toegankelijk voor iedereen, los van overtuiging.

Ook leerkrachten niet-confessionele zedenleer vinden steeds gemakkelijker hun weg naar het huisvandeMens. Zij vinden in de huizen heel wat informatie die ze in hun lessen kunnen gebruiken, en ze komen met hun leerlingen langs voor een kennismaking. Tijdens interlevensbeschouwelijke dagen zijn de huizenvandeMens vaak een halte voor of na de kerk en de moskee.

Het spreekt voor zich dat vrijwilligers het vrijzinnig humanistische gedachtegoed genegeen zijn. Wie zich voor een huisvandeMens inzet - en dat kan op verschillende domeinen - moet zich in het achterliggende gedachtegoed kunnen vinden. Is dat het geval, dan is er een mooie wisselwerking mogelijk: aan welk deel van onze dienstverlening wil jij als vrijwilliger meewerken? En tegelijk: welke van jouw talenten en ideeën kunnen ons huisvandeMens verrijken? Samen creëren we een breed maatschappelijk draagvlak om onze overtuiging uit te dragen.

Voor iedereen

We leven in een van de weinige landen

ter wereld waar euthanasie is toegestaan, en dat sinds 2002. De vrijzinnig humanistische beweging was en blijft een van de voorvechters hierin. De wetgeving rond het levenseinde is niet zo eenvoudig als mensen soms denken. Er zijn zoveel opties die elk voor zichzelf moet afwegen: palliatieve zorg, orgaandonatie, vertegenwoordiging aanstellen ... Om wegwijs te raken in alle wetten, rechten en in al het papierwerk, kan je in het huisvandeMens terecht. Veel huizen werken samen met het LEIFpunt in de regio, waarbij LEIF staat voor LevensEinde Informatie-Forum. We bieden ook voordrachten over zorgplanning aan.

Voordrachten en vormingen, nog zo'n pijler van onze werking. Elke provincie heeft een uitgebreid aanbod van verschillende thema's die nauw verwant zijn aan onze organisatie. Wat is vrijzinnig humanisme precies? Hoe zit de wetgeving inzake het levenseinde in elkaar? Hoe omgaan met verlies?

‘De sokken van de olifant’ kunnen we ook tijdens een voordracht toelichten. Het is onze methodiek om jongeren en kinderen die met verlies geconfronteerd worden te ondersteunen. Elk huisvandeMens beschikt over een rouwbibliotheek met boeken, praktische tools, spelletjes, dvd's enzovoort. Wij helpen betrokken ouders, begeleiders of leerkrachten om zélf met het kind of de jongere in kwestie aan de slag te gaan. En

De wetgeving rond het levenseinde is niet zo eenvoudig als mensen soms denken, er zijn zoveel opties die elk voor zichzelf moet afwegen: om wegwijs te raken in alle wetten, rechten en in al het papierwerk, kan je bij het huisvandeMens langsgaan

het blijft niet bij materiaal ontlenen alleen. Wie langskomt, kan ook zijn of haar verhaal doen en krijgt professionele ondersteuning. Zoals: hoe vertel ik aan mijn zoon dat papa uit het leven is gestapt? Of: hoe ondersteunen we de klasgenoten van een kind dat omkwam in het verkeer? Op die manier zetten we onze emancipatorische drijfveer om van de theorie naar de praktijk.

En dan is er nog de vrijzinnig humanistische begeleiding. Een gesprek van mens tot mens, over het leven en alles wat erbij hoort, zonder te oordelen, te minimaliseren of te dramatiseren. Consulenten verwelkomen iedereen die worstelt met een of andere existentiële vraag, die rouwt om een dierbare, die eventjes geen grond meer onder de voeten voelt. We stappen graag mee langs jouw pad, en denken mee over je 'wat nu'-vragen.

Kortom

De huisvandeMens zijn vooral bezig met zingeving en zelfbeschikking. We ontmoeten mensen op kruispunten in hun leven: jonge en minder jonge mensen, op blijde en triestige momenten, op zoek naar informatie, naar ondersteuning of naar een luisterend oor. In een samenleving waarin 'tijd' onder druk staat, is het een luxe om te kunnen zeggen: 'Zet je, en vertel het eens.' Is het nu voor een afscheids- of huwelijksplechtigheid, voor de uitleg over vooraf-

gaande zorgplanning, of voor een gesprek over de zogenoemde trage vragen, we nemen onze tijd om kwaliteit af te leveren.

Dat wij bovendien niets aanrekenen, is aardig meegenomen, en evenmin voor de hand liggend de dag van vandaag. Aan lidmaatschap of inwijdingsrituelen doen we ook al niet mee. Mensen denken sowieso steeds minder in hokjes, en puzzelen graag zelf hun eigen wereldbeeld ineen - een beetje van dit en iets van dat - zonder zich daarom met de een of andere levensbeschouwing te vereenzelvigen. Om het met een boutade te zeggen: veel mensen weten wat ze niet zijn, en voelen minder de noodzaak om te definiëren wat ze wél zijn.

De huisvandeMens zetten hun deuren wagenwijd open voor elke persoon die een bepaalde kijk of bepaalde waarden deelt. Dus, stel je vrijheid, gelijkheid en solidariteit voorop, aanvaard je de mensenrechten als richtinggevend, vind je menselijkheid en zelfbeschikking essentieel en laat je je niet leiden door een god of een heilig boek? Heb je het ook gehad met onverdraagzaamheid? Vind je dat er meer aandacht naar duurzaamheid mag gaan? Dan ben je misschien wel een vrijzinnig humanist. Dan voel je je misschien wel thuis in het huisvandeMens. Ook jij, ja, die altijd godsdienstles hebt gevolgd en nog steeds het Weesgegroet van buiten kent.

#lovemyjob

Het is ondertussen al lang duidelijk wat mijn werk precies inhoudt. En gelukkig heeft het geen zeventien jaar geduurd om te beseffen: dit is de job van mijn leven. Nochtans krijg ik regelmatig de vraag: 'Doe jij dat écht graag?' Vooral het onderdeel afscheidsplechtigheden, en alles wat met dood en verdriet te maken heeft, lijkt velen af te schrikken. Mij niet. Het zat er al in van kindsbeen af, denk ik. Ik herinner me vele nachten waarin ik de slaap maar niet kon vatten, volledig vernesteld in de gedachte van de oneindigheid. 'Dus als ik dood ben, ben ik voorgoed verdwenen, en is dat dan hetzelfde als toen ik er nog niet was?' Ik ben nu 42, en gelijkaardige gedachten kunnen me nog altijd wakker houden. Hoe ik in elkaar zit, sluit nauw aan bij wat ik professioneel doe. Wroeten. Dieper ingaan op. De tijd nemen voor. Eventjes uit die ratrace stappen, en stilstaan bij wat essentieel is in het leven, en welke waarden van tel zijn. En wat jij daarvan vindt. Hoe jij in het leven staat. In verbinding gaan met die andere zoekende mensen.

Op die manier kunnen we soms echt een verschil maken in het huisvandeMens, en dat vind ik misschien wel het allerfijnste aan mijn werk. We hebben het voorrecht om bezig te zijn met wat ertoe doet. Wat vind je belangrijk? Leid je je leven zoals je het echt graag wil? Hoe moet een samenleving zich

Elk huisvandeMens is de thuishaven van een aantal lidverenigingen: er wordt regelmatig samengewerkt, ook met de vrijzinnige centra, om bijvoorbeeld een boeiende spreker uit te nodigen of om gemeenschapsvormende activiteiten te organiseren, toegankelijk voor iedereen

organiseren, en waarin moeten we investeren? Het huisvandeMens wil graag die plek zijn waar mensen met hun persoonlijke vragen en zoektocht terecht kunnen, maar waar ook op een breder maatschappelijk niveau kritisch wordt gedebatteerd. Waar zonder vrees taboes worden aangekaart. Waar op basis van argumenten wordt gereedeneerd.

Ik ben graag onderdeel van een organisatie die zich inzet voor thema's die ik zelf al mijn leven lang belangrijk vind. Bepaalde rechten lijken zo vanzelfsprekend - het recht om te trouwen met wie je graag ziet, los van gender bijvoorbeeld - maar dat zijn ze allerm minst. Of denk maar aan het recht op abortus. Dat deMens.nu en de huizenvandeMens strijden om die rechten en vrijheden te vrijwaren, vind ik van het allergrootste belang. Die betere en humanere samenleving waarvan we dromen, dienen we zelf mee te creëren.

Toekomst

Ik vraag me af hoeveel Vlamingen het huisvandeMens kennen. Volgens mij is er best nog veel werk aan de winkel. Wie sympathiseert met het vrijzinnig humanistische gedachtegoed, dient ons sneller te vinden, niet alleen op momenten van hoge nood. De eigen achterban moeten we niet meer overtuigen, en bovendien is de vraag: moeten mensen sowieso overtuigd worden? Nee, ze moeten gewoon weten wie we

zijn, en waarvoor we staan. We hebben een duidelijke smoel nodig, en voor mij mag daar gerust een scherper randje aan zitten. Het is goed om naar elkaar te luisteren, natuurlijk is er vrijheid van denken, en nuancering juich ik toe, maar bepaalde vrijzinnig humanistische waarden staan buiten kijf. Racisme? Nee. Zelfbeschikkingsrecht? Zo veel mogelijk, voor iedereen. Solidariteit? Ja. Homofobie? Nee. Laat daar geen twijfel over bestaan.

Mensen moeten dus eenvoudiger en vlotter over onze drempel raken, maar ook wij dienen meer aanwezig te zijn in de samenleving. Dat zijn we al via plechtigheden en het gebeurt steeds meer, op de Belgian Pride bijvoorbeeld, of als we tijdens De Warmste Week menstruatieartikelen inzamelen, of warme truien voor mensen in vluchtelingenkampen. Het is goed dat we daaraan deelnemen, maar dat moet ook gebeuren zonder zetjes van anderen. Onze theorie moet sowieso omgezet worden naar de praktijk, en laten we ook proberen het niveau van de liefdadigheid te overstijgen.

Je ziet, de toekomstverwachtingen die ik koester, zijn hooggespannen, en de ambitie is brandend. In die zin ben ik nog altijd dezelfde als mijn vijftienjarige ik, met 'No Time to Waste'-mappen in mijn rugzak, waarop met een Tipp-Ex-borsteltje 'Meat Is Murder' stond geschreven.

Meer weten?

Ben je geïnteresseerd in vrijzinnig humanisme? Of in de vrijzinnig humanistische dienstverlening? Zoek je een huisvandeMens in je buurt?

Welke lidverenigingen zijn actief onder de koepel van deMens.nu? Waar bevinden zich de vrijzinnige centra? Welke activiteiten vinden er binnenkort plaats? In je buurt, elders in Vlaanderen en Brussel, of online?

Ben je graag op de hoogte van recente nieuwsberichten en actuele thema's? Of wil je zelf als vrijwilliger aan de slag in een huisvandeMens?

Meer info op: www.deMens.nu

Categoriale morele dienstverlening Voor behoud van menselijkheid en identiteit

© Shutterstock.com

D

Onder de noemer categoriale morele dienstverlening zijn dagelijks talrijke moreel consulenten aan de slag in diverse sectoren van de samenleving: in ziekenhuizen en woonzorgcentra, in gevangenissen en forensisch psychiatrische centra, binnen de krijgsmacht, enzovoort

agelijks zijn tientallen beroepskrachten en talrijke vrijwilligers als stille werkers actief in diverse sectoren in onze samenleving. We hebben het over de moreel consulenten in ziekenhuizen en woonzorgcentra, in gevangenissen en forensisch psychiatrische centra, binnen de krijgsmacht, op de luchthaven, enzovoort. In een rondetafelgesprek reflecteren enkelen van hen over wie ze zijn en wat ze doen, en de plek die ze als moreel consulent in de instellingen innemen.

Tania Ramoudt

Wie is wie en waar?

Corinne Assenheimer is in 1984, dankzij een gunstig politiek klimaat, gestart als eerste voltijds bezoldigde moreel consultant voor de ziekenhuizen en rusthuizen van het OCMW Antwerpen, tegenover negentien pastores. Dat kader werd later uitgebreid naar acht fte, of fulltime-equivalenten. In 2004 zijn de OCMW-ziekenhuizen geprivatiseerd tot Ziekenhuis Netwerk Antwerpen, kortweg ZNA. Daar werkten oorspronkelijk vierenhalve fte, nu nog drie.

Harry Buyl was in 1988 de tweede moreel consultant voor de ziekenhuizen en rusthuizen van het OCMW Antwerpen. Bij de splitsing in 2004 is hij bij het OCMW gebleven, om uitsluitend voor rusthuizen te werken. Enkele jaren later heeft het OCMW ook de rusthuizen afgestoten; die werden dan als woonzorgcentra onderdeel van het Zorgbedrijf Antwerpen. Momenteel zijn daar drie fte moreel consultants actief in achttien instellingen.

Karl Laurent was sinds 1996 moreel consultant op de luchthaven van Zaventem, en is sinds 31 mei 2020 officieel met pensioen. Hij is destijds als statutair ambtenaar aangeworven door de parastatale Regie der Luchtwegen. Het was een enorm voordeel dat hij de biotoop van de luchthaven kende dankzij een vroegere coördinerende functie bij Belgavia, en later bij Interflug.

Bob Gebruers is sinds 2015, na zijn pensionering, actief als vrijwillig moreel consultant in de gevangenis van Beveren en is coördinator bij de Stichting voor Morele Bijstand aan Gevangenen (SMBG) voor het Nederlandstalige gedeelte van België. De SMBG is in 1964 opgericht met één vrijwillig moreel consultant en het heeft tot 2007 geduurd vooraleer er negen fte bezoldigde beroepskrachten werden aangeworven voor vijfendertig Belgische strafinrichtingen. Dat betekent dat alle bezoldigde moreel consultants meerdere gevangenen 'bedienen', samen met een vijftigtal vrijwilligers.

Hans De Ceuster is sinds 1 mei 2019 diensthoofd moreel consultants bij Defensie, en voordien was hij vijftien jaar officier na zijn ingenieursstudie aan de Koninklijke Militaire School. De kennis van het werkveld is een groot voordeel, omdat hij het systeem van binnenuit kent. De dienst morele bijstand bestaat sinds de wet van 18 februari 1991 en de eerste moreel consultants verschenen in 1999 op het terrein. Momenteel zijn er drie Franstalige en vijf Nederlandstalige moreel consultants voor 25.000 militairen, verdeeld over alle kazernes in België. Ze zijn eveneens bij bijna alle buitenlandse operaties aanwezig.

Eigenheid en meerwaarde

Wanneer het over de (h)erkenning van de geestelijke verzorging gaat, moet je weten waarvoor die staat, en is het belangrijk te differentiëren en te weten wat de meerwaarde is. Waarin ligt volgens de moreel consultants hun eigenheid en meerwaarde?

Voor Corinne is het feit dat een patiënt een keuzemogelijkheid heeft op het vlak van existentiële zorg op zich al een meerwaarde. Verder is het aanbieden van een vrijplaats essentieel: een plek waar een patiënt in alle openheid, vrijheid en discretie zijn of haar verhaal kan vertellen. Corinne maakt geen deel uit van het behandelteam, ze is een soort go-between, en staat tussen de patiënt, zijn privacy en de zorgverleners. Moreel consultants werken vanuit een vrijzinnig humanistisch waarde kader; de autonomie van de mens staat voor hen centraal. Dat heeft een invloed op hun houding en methodiek. Helaas focust men ook in de zorgsector tegenwoordig veelal op efficiëntie, snelheid en winst op korte termijn. Bij de behoefte van de mens aan erkenning, verbinding en zingeving wordt minder stilgestaan. Algemeen denken mensen verbaasd weinig na over hun eindigheid en hoe hiermee om te gaan. Consumentisme en relativisme faciliteren die vlucht weg van wat moeilijke vragen zouden kunnen zijn.

Hans noemt het zijn 'metapositie': doordat je deel uitmaakt van het systeem, het uniform draagt en dezelfde activiteiten doet, valt er een enorme barrière weg voor militairen, waardoor je een echte vertrouwensrol kan opbouwen. Je kan heel lang iets voor iemand betekenen, omdat je mensen soms hun hele carrière meemaakt met alle hoogtes en laagtes zowel privé als beroepsmatig. Moreel consultants hebben beroepsgeheim, waardoor iedereen alles bij hen kwijt kan zonder te moeten nadenken over eventuele gevolgen voor hun carrière.

Wie bij een moreel consultant aanklopt, heeft de behoefte om te ventileren of heeft vragen. Het is niet aan ons, consultants, om antwoorden te geven, we zijn er om samen te zoeken naar een oplossing uit soms uitzichtloze situaties. Je moet als mens authentiek zijn, want je zit daar zelf ook als mens.

Moreel consulenten werken vanuit een vrijzinnig humanistisch waarde kader, de autonomie van de mens staat voor hen centraal: zij hebben beroepsgeheim, waardoor iedereen alles bij hen kwijt kan zonder te moeten nadenken over eventuele gevolgen voor hun carrière

Ook voor Bob is die vrijplaats essentieel. Moreel consulenten in gevangenis die het beroepsgeheim zouden schenden, kunnen zelfs voor de rechter worden gedaagd. De enige uitzondering hierop is als de gezondheid of het leven van een derde persoon in gevaar komt. Die existentiële benadering is heel wezenlijk voor het werk dat ze doen. Veel gesprekken hebben te maken met frustraties over het regime. De moreel consulenten kunnen daar, buiten het laten ventileren, weinig aan veranderen en moeten er leren mee omgaan. Maar consulenten luisteren en vragen door op bepaalde zaken. Ze pikken er die signaaltjes uit die met existentie te maken hebben en daarop gaan ze werken.

Het eigene aan het humanisme in het algemeen is volgens Karl de openheid en het niet-oordelen, het loskoppelen van je persoonlijke waardeschaal, want die hoeft niet de waardeschaal van iedereen te zijn en dus ook niet van de cliënten. Er zijn nogal wat passagiers die reizen wegens overleden familieleden, en dan moet je iemand op een uur tijd, eenmalig en zeer intens opkrikken, zodat die weer verder kan. Dat is heel anders werken dan de langdurige werkrelaties met personeel rond relatie- of opvoedingsproblemen, stress op de werkvloer, enzovoort.

Strijden voor een vraag en mogelijkheid tot euthanasie - wat verkeerdelijk als een 'recht' wordt gezien - voor residenten, is voor Harry een belangrijke meerwaarde: mensen die onmondig zijn een stem geven. Als een resident in een woonzorgcentrum er zelf niet in slaagt, dan treedt hij op als een katalysator. Hij heeft geen toegang tot het medisch dossier en gaat voort op wat zijn cliënten hem vertellen. En als mensen willen liegen, so what? Dat is ook een meerwaarde.

Harry vindt het ook zijn taak om het pluralisme in de instelling te bewaken, omdat elke levensbeschouwing het nodige respect verdient. Het zorgpersoneel dient neutraliteit na te streven, de levensbeschouwelijke zorgverleners zijn de enigen die hun 'kleur' mogen uitdragen. Residenten kunnen voor die/hun 'kleur' kiezen, het personeel kunnen ze niet kiezen.

In de loop der jaren is Corinne ervan overtuigd geraakt dat hun professioneel handelen dikwijls ook een symbolische onderlaag in zich draagt. Een ziekenhuisopname werkt vervreemding in de hand: je krijgt een polsbandje om, men spreekt je op allerlei manieren aan, je privacy en waardigheid komen onder druk te staan, men komt je kamer binnen zonder te kloppen, soms met meerderen tegelijk en spreekt over je heen. Wij als moreel consulenten komen binnen, gewoon als mens met als doel contact te maken met de mens tegenover ons. Dat is waardevol. We zijn ook heel alert. Is ons bezoek gewenst? Wil je wat vertellen? Wat verwacht je van het contact? Vanuit een vrijzinnig humanistisch perspectief bieden we contact en ondersteuning aan, met aandacht voor wederkerigheid en voor de zogenoemd kleine dingen. De symbolische onderlaag en de rituele aspecten binnen de communicatie worden vaak onderschat. Het heeft te maken met verbondenheid en met het erkennen van de ander in zijn mens-zijn.

In de gevangenis is die hele depersonalisatie tweehonderd procent. Er zijn gedetineerden die zeggen dat ze 'voor iedereen scheet' toestemming moeten krijgen, en als ze maar iets voorbij het lijntje komen, krijgen ze een straf opgelegd. Het enige wat ze gedetineerden niet kunnen afnemen, is hun

denken. Al de rest wel, en al de rest wordt hen afgepakt, en dan is de benadering dat de moreel consulenten er zijn van mens tot mens, onze grote meerwaarde.

Iemand die bij Defensie binnenkomt, krijgt een basisopleiding en daar kunnen ook wel eens excessen gebeuren. Je bent plotseling iemand anders. Je komt binnen met wat langer haar en in burgerkledij, je krijgt een uniform, je staat in het gelid, je wordt met een graad en niet met je voornaam aangesproken, en er worden een aantal zaken van je verwacht. Dat is choquerend. Militairen moeten sterker en harder worden, maar wel op een menselijke manier, en daar kunnen moreel consulenten wel iets betekenen.

Nivelleren naar beneden en naar boven

Binnen de zorg werd de functie van existentiële spirituele verzorgers naar beneden genivelleerd, omdat het functieprofiel wordt gelijkgesteld aan dat van doorsnee pastorale helpers. In de gevangenis is er een kleine verbetering aangebracht sinds het statuut van juli 2019. Alleen bij Defensie is het omgekeerde gebeurd, daar is er een nivellering naar boven. Op de luchthaven is het ambt zelfs uitdovend. Hoe ervaren de moreel consulenten dat?

Harry noemt dat de 'vermarkting' van de zorg: we hebben afsplitsingen en privatiseringen gehad en de laatste tien à vijftien jaar groeien we hier naar een climax toe. Vroeger stonden de openbare zorginstellingen ten dienste van de patiënt en resident. Door de toenemende privatisering in de zorg moet die opbrengen. Moreel consulenten in ziekenhuizen en woonzorgcentra hangen nog steeds af van de omzendbrief van respectievelijk

Rondetafelgesprek met vier moreel
consulenten in tijden van social distancing:
Harry Buyl, Hans De Ceuster,
Bob Gebruers en Corinne Assenheimer

De Saeger uit 1973 en Busquin uit 1990; bijgevolg zitten zij niet in de normering van de instellingen en ontvangen die instellingen geen subsidies voor hen. Ze worden maar uit goodwill aangesteld en zijn in de 'vermarkting' van de zorg een budgettaire last geworden.

Harry koppelt daar een tweede fenomeen aan: de secularisering van onze maatschappij. De kerken lopen leeg, ze vinden haast geen priesters en aalmoezeniers meer, zelfs diakens worden schaars. De sector van pastores in ziekenhuizen en woonzorgcentra lijdt daaronder, met als gevolg dat 'levensbeschouwelijke zorg' en dus ook de moreel consulenten een zwakkere positie innemen in de structuur van de zorgorganisaties. In de instelling waar geen pastor meer is, groeit de intentie om ook de moreel consulent weg te moffelen of te vervangen door een 'eenzaamheidsconsulent' of door 'neutrale' consulenten. Hoe hun profiel er dan zou uitzien, is een raadsel. We zien aanwervingen van psychologen op bachelorniveau waar wél subsidies voor gekregen worden. Dat is een algemene tendens die overal te lande wordt vastgesteld. Als je geen geld genereert, ben je in het 'marktdenken' een mogelijke prooi om weggesaneerd te worden.

Op de luchthaven van Zaventem is men na een aantal fusies uiteindelijk tot Brussels Airport gekomen. De ambten van geestelijke verzorgers zijn er helaas uitdovend en dus wordt Karl niet vervangen. De verdieping waar de gebedsruimten en bureaus gevestigd zijn, werd quasi onbereikbaar gemaakt door het verwijderen van de (rol)trappen. De shop- en eetgelegenheden werden gesloten, met als gevolg dat er geen passage van passagiers

meer is. Karl moest zijn passagiers gaan zoeken en was afhankelijk van de doorverwijzing van intermediairen zoals personeel van de check-in of grenscontrole. Hij heeft nooit de indruk gehad dat hij echt werd geboycot, maar het klimaat was niet echt gunstig, zeker niet na de schaalvergroting.

Motivering en voldoening

Waar halen de moreel consulenten hun motivatie vandaan om verder te gaan?

Corinne haalt haar motivatie uit haar relaties met medemensen en die zijn onuitputtelijk, want er zijn ontzettend veel mensen, met name patiënten, collega's, vrienden. Ze houdt van gesprekken met één medemens. Door die gesprekken leer je de kwetsbaarheid, maar ook de kracht van de ander kennen. Werken als moreel consulent in ziekenhuizen heeft haar vooral bijgebracht om kleine dingen te waarderen en ervan te genieten.

Voor Bob heeft motivatie te maken met de depersonalisering in de gevangenissen: het feit dat je die voortdurend blijft waarnemen, dat de behoefte er is om van mens tot mens iets voor iemand te betekenen, en dat je werk door gedetineerden daadwerkelijk wordt gewaardeerd. Hij heeft altijd al iets gehad met mensen die het in onze maatschappij niet gemakkelijk hebben en daar haalt hij voor zichzelf iets uit. Hij leert dingen die voor hem waardevol zijn. Hij haalt zijn voldoening uit de bedanking die hij op het einde van een gesprek krijgt en dat gebeurt zeer vaak. Als een gedetineerde bij zijn vrijlating een beetje tot zelfinzicht is gekomen, omdat je als consulent aan zijn zelfbeeld hebt kunnen werken, waardoor die ook wat steviger in zijn schoenen staat, dan is dat heel belangrijk en daarvoor doe je het.

Hans betekent graag iets voor anderen. Hij is niet uit op supergrote veranderingen, maar als consulent zorg je er wel voor dat individuele mensen zich opnieuw wat beter en gelukkiger voelen.

Harry is een geëngageerd iemand en daarom vindt hij het mensdom zo ontgoochelend, maar individuen op zich zeer verrijkend. Dat vormt, samen met zijn levensbeschouwing, een inspiratiebron om een soort katalysator te zijn voor die mensen die het misschien zelf niet meer zo goed kunnen waarmaken en om die personen individuen te laten zijn. Een woonzorgcentrum blijft, ondanks de goede zorg en intenties, een instelling waar een individu een deel van de gemeenschap is, en dat geldt zowel voor de resident als voor de medewerker.

Karl heeft vrij snel geleerd om zo empathisch mogelijk te zijn op het moment zelf, om mee te gaan in het verhaal, niet te oordelen, en het voor zichzelf los te koppelen door niet alle verhalen mee naar huis te nemen. Hij kijkt met plezier terug op zijn carrière, maar het was op den duur tijd dat het gedaan was, niet omdat hij het werk moe was, maar omdat de job zodanig veranderde dat het moeilijk werd om hem nog uit te oefenen.

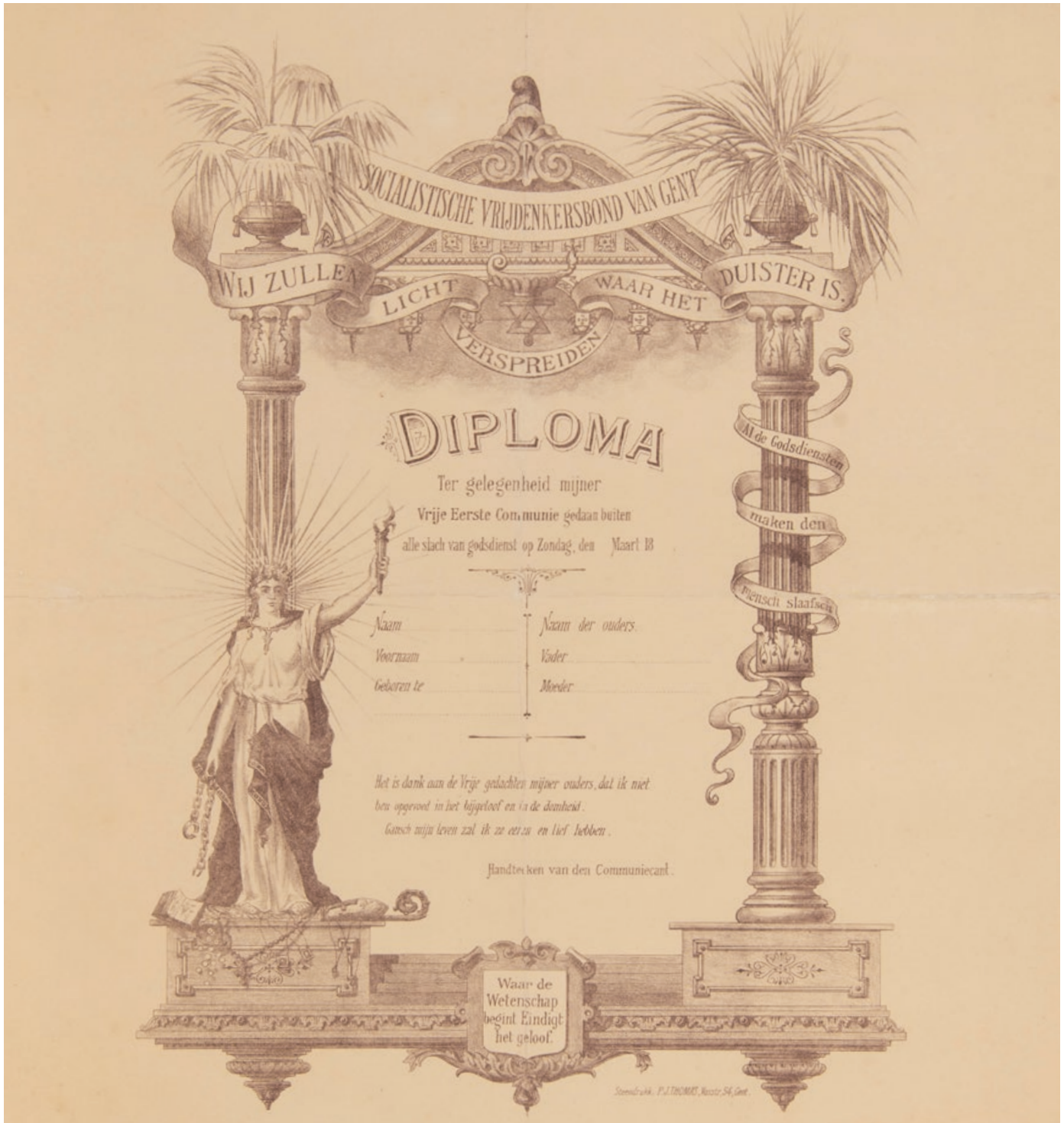
We kunnen wel stellen dat we hier te maken hebben met zeer gedreven mensen die dagelijks met passie met beide voeten in de realiteit staan en die ten volle beseffen dat ze hun zelfzorg, hun zelfbescherming moeten koesteren om er voor anderen te kunnen zijn. Grenzen stellen doen ze ook, allemaal, want dat is eveneens een vorm van zelfzorg en tevens een leerproces voor de cliënten: tot hier en niet verder.

***

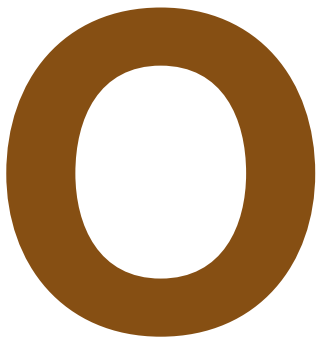
Georganiseerd vrijdenken en vrijzinnigheid in België

167 jaar aan strijdpunten

Bron: Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis

Diploma ter gelegenheid van de vrije eerste communie, gedaan 'buiten alle slag van godsdienst', einde van de negentiende eeuw

Over de strijdpunten die de georganiseerde vrijzinnigheid in België hebben gekenmerkt sinds de oprichting van de eerste vrijdenkersorganisatie L'Affranchissement in 1854, is al het een en ander gepubliceerd. Maar welke strijdpunten waren dat ook alweer? We beperken ons hier noodzakelijkerwijs tot een beknopt overzicht. Voor meer informatie verwijzen we je graag door naar het werk van de kleine, maar actieve groep historici die daar hun levenswerk van maken.

Niels De Nutte

Om te starten een treffend citaat uit *De vrijzinnige traditie in België. Van getoleerde tegencultuur tot erkende levensbeschouwing*, het boek van Jeffrey Tyssens en Els Witte dat nog steeds geldt als het standaardwerk over de geschiedenis van vrijzinnigheid in België: "Georganiseerde vrijzinnigheid en vrijdenkersbeweging zijn geen naoorlogse uitvindingen. Zij vormen de belichaming van een traditie van organisatie en strijd die opklimt tot het midden van de negentiende eeuw."

Die beginperiode is een tijd waarin beginnende vrijdenkersorganisaties, van liberale en socialistische signatuur, zoals Les Solidaires en La Libre Pensée het levenslicht zagen. Het overgrote deel van die organisaties bevond zich aan socialistische zijde. De oprichting van de eerste georganiseerde vrijzinnige verbanden kent een directe aanleiding in de antikerkelijke impuls in een periode waarin katholieken het korte liberale bewind van Charles Rogier en Walthère Frère-Orban wilden tenietdoen. Het doel waarin die gevoelens werden gekanaliseerd, vormt ons eerste strijdpunt, het burgerlijk begraven.

Burgerlijke begrafenis en ceremonies
In het België van het midden van de negen-

tiende eeuw was het instituut kerk namelijk heer en meester over de infrastructuur rond het begraven. Zelfs de gegoede burgerij kon niet begraven worden zonder de aanwezigheid van een priester, en vrijdenkers en buitenkerkelijken werden in de regel - sommige creatievelingen wisten er een mouw aan te passen - in de *trou des chiens*, de hondenkuil, begraven. Die plaats aan het uiteinde van een begraafplaats was voor misdadigers bedoeld. De negentiende eeuw is evenwel ook een periode waarin men veel belang en emotie aan het begrafenisritueel verbond. Het hoeft daarom ook niet te verwonderen dat net hier een strijdpunt werd gevonden waarin vrijdenkersorganisaties vanuit een antikerikaal sentiment een goede voedingsbodem zagen om sociëteiten op te bouwen. Tegen 1880 waren burgerlijke begrafenis in grotere steden relatief ingeburgerd, vaak met steun van lokale gemeentebesturen. Daarop aansluitend vond de georganiseerde vrijzinnigheid een nieuw actiepunt in het ijveren voor het recht op crematie. Pas in 1933 komt daaruit in Ukkel een eerste crematorium naar voren.

Het ijveren voor het recht op burgerlijk begraven is evenwel niet het enige aspect van de katholieke cultus waarmee vrijdenkers en vrijzinnige organisaties zich in die

periode inlaten. Door de jaren heen werd de roep sterker om leden de deelname aan doop-, huwelijks- en communiefeesten te verbieden. Rond 1890 was de afwijzing van een priester onder alle omstandigheden verworden tot een vrijdenkersplicht, zonder discussie. De vraag of men dan voor vervangingsceremonies moest instaan, zorgde voor discussie, hoewel de meerderheid daar positief tegenover stond. De meest voorkomende ceremonies daarbij waren de feesten van de jeugd, die soms namen kregen als 'vrije doop', 'sociale communie' of 'vrijdenkerscatechismus' en later verwerden tot de feesten vrijzinnige jeugd die we nu kennen. De vorm van de feesten voor pakweg 1960 was wel volledig anders te noemen dan wat we vandaag gewoon zijn. Naast jeugdfeesten kwamen ook geboortefeesten en dodenherdenkingen voor.

Banden met politieke formaties

In de vroege periode van de organisaties, tot aan het einde van de negentiende eeuw, was de band tussen vrijdenkersbewegingen en hun 'natuurlijke' politieke formaties relatief sterk te noemen. Het was niet ongevoel dat de organisaties voorbereidend werk voor wetsontwerpen deden. Onderwijs was daarbij ook een van die belangrijke onderwerpen, al zeker in de periode rond de

Postzegel uit 1974, uitgegeven naar aanleiding van de feesten vrijzinnige jeugd

Bron: Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven

eerste schoolstrijd. Vanaf 1880 zetten vrijzinnige organisaties zich ook in om nieuwe groepen kiezers, ten gevolge van herzieningen en uitbreidingen aan het kiesrecht, 'mentaal' te begeleiden en van onderricht te voorzien. Aan het einde van de negentiende eeuw golden de organisaties ook als een spreekbuis voor het feminisme van die tijd, al betekende dat voor de betrokken vrouwen wel een rol langs stereotiepe wegen, bijvoorbeeld in - maar niet beperkt tot - de organisatie van feestelijkheden.

Aan het begin van de twintigste eeuw is het evenwel gedaan met de groei van georganiseerde vrijzinnigheid en is het collectief van organisaties over zijn hoogtepunt heen. De uitbreiding van het kiesrecht, met de invoering van het algemeen enkelvoudig stemrecht zoals we dat vandaag kennen als eindpunt, maakt dat liberale en socialistische formaties de opening naar gelovige kiezers maken en de ruimte voor antiklerikale en rationalistische eisen op partijprogramma's heel wat kleiner werd. De formulering 'godsdienst is een privézaak' werkte op dat moment, misschien paradoxaal genoeg met een hedendaagse bril, in het nadeel van vrijdenkers en hun organisaties.

En toch, een verminderde invloed betekende niet het einde. In sterkere kernen, zoals voor Vlaanderen traditioneel het geval is in Gent en Antwerpen, bleven organisaties actief tot na het interbellum en resulteerde de verminderde slagkracht in een meer

centrale plaats voor antiklerikale eisenpakketten. Maar naast traditionele onderwerpen kenmerkt die periode zich ook met een continuïteit van feesten vrijzinnige jeugd in de grotere steden en waren vrijdenkers in de regio Antwerpen al actief in openbare ziekenhuizen met wat beschouwd kan worden als experimenten voorafgaand aan de hedendaagse morele dienstverlening. In 1933 werd aan vrijdenkers een eerste keer zendtijd op de nationale radio toegekend en zo de eerste stap gezet in een traject dat uiteindelijk heeft geleid tot de jarenlange baanbrekende uitzendingen van Lichtpunt op onze televisie. Tevens kunnen we dat beschouwen als een allereerste stap, zij het onbewuste, in de erkenning van vrijzinnigheid en het latere vrijzinnig humanisme parallel aan confessionele erediensten.

Erkenning als levensbeschouwing

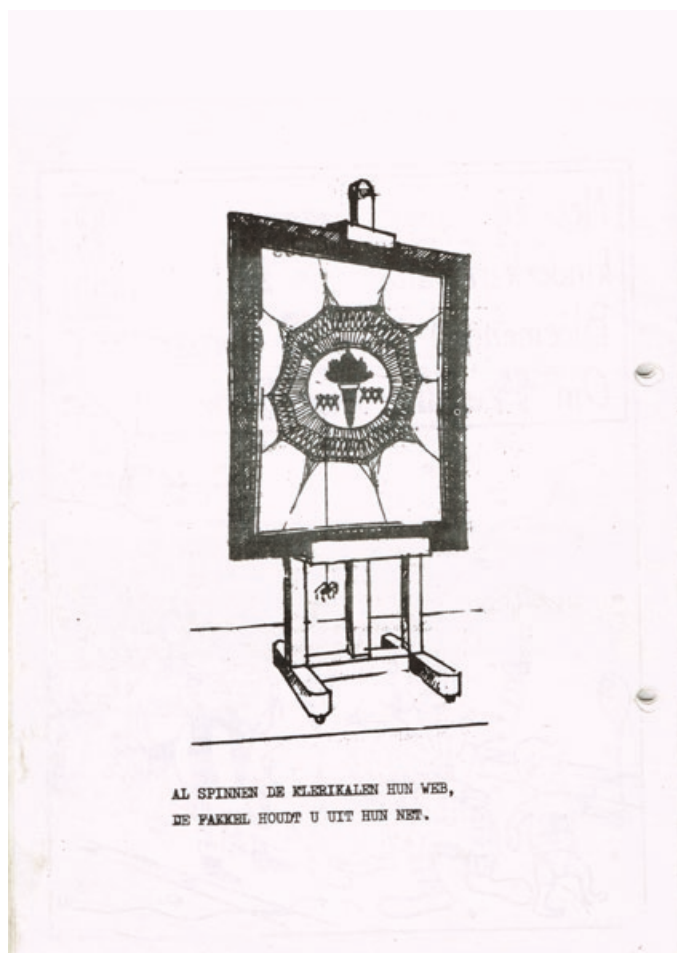
Het is in de periode na 1945 dat we in de Belgische context, alvast voor het Nederlandstalige landsgedeelte, voor de georganiseerde vrijzinnigheid een geleidelijke overgang zien van de Franse invloedssfeer en traditionele laïcistische tendensen naar de Anglo-Amerikaanse sfeer. Het woord humanisme duikt op met de oprichting van het Humanistisch Verbond in 1951 en de International Humanist and Ethical Union, nu Humanists International, een jaar later. Vrijzinnig wordt vrijzinnig humanistisch en met die verandering, die zoals gezegd wel een zekere continuïteit in zich draagt, komt het gemeenschapsaspect meer op de voorgrond.

Het grote strijdpunt in de beginperiode is natuurlijk de strijd voor het officieel onderwijs en meer specifiek voor het vak niet-confessionele zedenleer, dat na het Schoolpact van 1958 een keuzevak wordt en profiteert van de expansie die het rijks-onderwijs in die periode te beurt valt. Via de universitaire opleidingen moraalwetenschap die daaruit voortkomen, komt ook een hele intellectuele productie op gang van namen die ons meer dan bekend in de oren klinken, zoals Lucien De Coninck, Leo Apostel, Jaap Kruithof, Etienne Vermeersch en Hugo Van den Enden.

De twee grote werkerreinen van de jaren 1960 situeren we in de clusters van enerzijds de erkenningsproblematiek en anderzijds de kaders van morele en ethische praktijken. Bij de herprofilering van vrijzinnig humanisme werd al snel duidelijk dat morele dienstverlening, op dat moment vaak nog benoemd als lekenraadgever, een belangrijke pijler zou worden. De toegang tot gevangnissen werd al in 1965 geregeld, maar toch was de vertegenwoordiging een vrijwillige activiteit en vaak genoeg onderhevig aan de willekeur van het politieke speelveld, met in archiefbestanden soms saillante briefwisseling tot gevolg. Bijgevolg werd dat streven gekoppeld aan het streven naar gelijkberechtiging en financiering van georganiseerd vrijzinnig humanisme als levensbeschouwing. De rol van de ondertussen opgerichte Unie Vrijzinnige Verenigingen, deMens.nu vandaag, en de Centraal Vrijzinnige Raad valt hier, samen met bevriende politieke figuren, niet te

Cartoon van een gedetineerde die zichzelf troost bij gebrek aan lekenbegeleiding, verschenen in het vrijzinnig humanistische tijdschrift Antenne in 1985

AL SPINNEN DE KLERIKALEN HUN WEB,
DE FAKKEL HOUDT U UIT HUN NET.

'Al spinnen de klerikalen hun web, de fakkel houdt u uit hun web', illustratie verschenen in het vrijzinnige tijdschrift De Fakkelkrant in 1978

onderschatten. Het numerieke en financiële resultaat is vanuit internationaal perspectief tot op vandaag indrukwekkend te noemen.

Morele en ethische strijdpunten

Wat de morele en ethische problematieken betreft, verwijzen we als organisatie zelf nogal makkelijk naar abortus en levenseindeproblematieken. Het klopt natuurlijk dat vrijzinnige organisaties daarin een sterke traditie kennen, en samen met andere ongetwijfeld hun rol hebben gespeeld. Het uitwerken van die rol zou ons te ver leiden, maar interessant is dat die relatie misschien verder teruggaat dan je zou denken. Zo is er een sterk vermoeden dat abortus provocatus in vrijzinnige kringen al vanaf de jaren 1930 werd besproken en vinden we reeds in de jaren 1950 enkele opiniestukken en activiteiten terug die het recht op vrijwillige euthanasie voorstellen. Opmerkelijk, niet-

waar? Maar, het zou fout zijn ons tot die twee onderwerpen te beperken. De problematiek gaat immers breder.

Al in de jaren 1950 publiceren Jaap Kruihof en Jos Van Ussel in vrijzinnige tijdschriften kritieken op klassieke huwelijks- en gezinsvormen én bijdragen over seksuele voorlichting. Hoewel dat laatste officieel verboden bleef tot in 1973, weten we dat leerkrachten niet-confessionele zedenleer de onderwerpen al veel langer clandestien aan bod lieten komen, samen met anticonceptiva, ongehuwd moederschap en bijvoorbeeld homoen transseksualiteit. Er werd in vrijzinnige kringen dus een ideeëngoed verdedigd dat lijnrecht inging tegen de kerkelijke visies op seksualiteit en reproductie. Een aantal hooggeplaatste leden ging ook tot actie over, met als voorbeeld daarbij Lucien De Coninck, in 1951 nog medeoprichter van

het Humanistisch Verbond, die stichtend voorzitter was van de Belgische Vereniging voor Sexuele Hervorming. Op die manier legden zij het fundament voor vrijzinnige gezinsplanningscentra, de lokaal ingeplante Centra voor Geboorteregeling en Seksuele Opvoeding, die tegen vigerende wetgeving in zwangere vrouwen over de grens met Nederland brachten om geen abortus te moeten uitvoeren in clandestiene en bijgevolg mogelijk gevaarlijke omstandigheden.

We zijn er natuurlijk nog, vrijzinnig humanisten. Nu 167 jaar later, met nieuwe uitdagingen en mogelijkheden. Laat duidelijk zijn dat de geschiedenis ons een verhaal toont van breuken én continuïteit. Om moed te tanken voor de toekomst, tanken we soms best wat geschiedenis bij ...

***

Toen het huisvandeMens nog CMD heette

De pioniersjaren herbeleefd

Bron: Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven

'Iedereen komt wel eens terecht in situaties die moeilijk te verwerken zijn': allereerste, zelfgemaakte folder van de Centra voor Morele Dienstverlening, 1983

In 1983 openden de eerste 6 Centra voor Morele Dienstverlening, kortweg CMD, de deuren. Ze evolueerden tot 32 huizenvandeMens, en deMens.nu groeide van 12 tot meer dan 160 personeelsleden. Franky Bussche en Hilde De Paepe waren bij de eersten. Franky opende het centrum in Brugge en werkt inmiddels op het federaal secretariaat in Brussel als directeur Studie en Onderzoek. Hilde stond aan de wieg van het centrum in Antwerpen en is reeds 16 jaar met pensioen. We vroegen hen hoe de pioniersjaren eruitzagen.

Wendy Serraris en Evelien Vandenbussche

Wat maakte de job als moreel consulent boeiend in die opstartfase?

Hilde: Minstens één keer per maand kwamen we allemaal samen met de voorzitter, eerst Walter Matthijs, later Leo Ponteur. We leerden elkaar beter kennen en wisselden van gedachten. Alles kon en mocht in vraag worden gesteld. Iedereen had zijn of haar eigen invalshoek of specialisatie, en indien

nodig konden we elkaar bellen. Omdat men in de meeste huizen met twee werkte, was de band tussen moreel consulent en assistent heel hecht.

Franky: Het was interessant om je dienstverlening autonoom uit te bouwen. Ik was betrokken bij de start van Antenne, het vakblad voor moreel consulenten. De redac-

tie was jarenlang een eenmanszaak, later kwam er een uitgebreide redactieraad.

Welke moeilijkheden ondervond je?

Hilde: De autonomie was boeiend, maar maakte de job ook moeilijk. Je moest je eigen plaats en invulling zoeken. We moesten ons bewijzen en een plek 'veroveren', ook binnen de vrijzinnigheid zelf.

Daarnaast moesten we onze eigen folders maken, wat niet vanzelfsprekend was.

Franky: We waren daarin creatief en gebruikten een stencil met stempel en zelfgetekend plannetje. Kopies namen we in een school of krantenwinkel. Het roept nostalgische herinneringen op aan hoe de eerste folder, met grote fakkel erop, tot stand kwam. Het CMD beschikte over een solide elektrische IBM-typemachine. Teksten moesten we opnieuw typen als er een fout in stond. Als moreel consulente voor een hele provincie verloren we veel tijd met verplaatsingen. Je werkte voor de hele provincie zonder gsm of computer: niet op kantoor was niet bereikbaar.

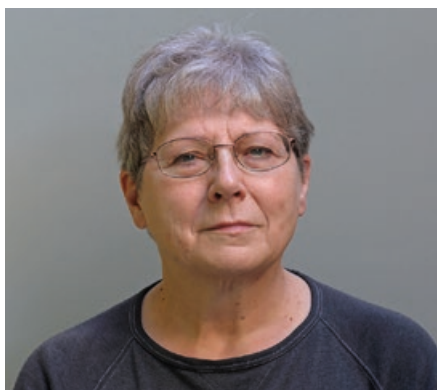
Waarop lag de focus in die beginjaren en merk je een verschil met nu?

Franky: De focus lag op de niet-confessionele morele bijstand en op de ondersteuning van de Stuurgroep voor Morele Bijstand (SMB) die moreel consulenten in ziekenhuizen en woonzorgcentra inzet. In eerste instantie door het op punt stellen van de lijst met vrijwillige moreel consulenten. We legden contact met de directies van ziekenhuizen, daar waren reeds vrijwillige consulenten aan de slag.

Hilde: We werkten al gauw met SMB samen en werden opgenomen in de raad van bestuur die maandelijks bijeenkwam. Er werd geijverd voor de aanstelling van bezoldigde moreel consulenten in de OCMW-instellingen. Het werk van de consulenten kreeg ook meer bekendheid.

Franky: We hadden vooral afscheidsplechtigheden en soms een geboorteplichtigheid, huwelijken waren zeldzaam. We kregen geen opleiding plechtigheden, zoals nu wel het geval is. Vóór de opening van het crematorium in Brugge was het niet altijd makkelijk. Soms belandden we ergens in een kleine zaal of stonden we in openlucht op een begraafplaats. Op de binnenkoer van het AZ Sint-Jan bracht het lawaai van de expresweg altijd verstrooiing.

Hilde: De werking van de verschillende centra was niet gelijk, omdat de vraag anders was. In sommige centra lag het accent op de individuele morele begeleiding. In Antwer-

Hilde De Paepe

Franky Bussche

pen is dat eerste jaar ook het crematorium gestart en een aantal vrijwilligers wilde vrijzinnige afscheidsplechtigheden aanbieden. Wij werden ingeschakeld en die plechtigheden bleken al snel aan te slaan. De vele aanvragen overvleugelden zelfs de werking; hierdoor en door de gesprekken met de families raakten we beter bekend.

Franky: Wanneer een leerkracht ons vroeg om de werking voor te stellen, gingen we naar de klas. Nu zijn er geschikte ruimten en komen klassen naar het huisvandeMens in het kader van interlevensbeschouwelijke wandelingen. Het initiatief kwam uit West-Vlaanderen en werd later op Vlaams inspectieniveau overgenomen.

Hilde: De legalisering van ethische kwesties, zoals recht op waardig sterven, euthanasie en abortus, stond zwaar ter discussie. Wij kregen daar ook mee te maken, wat tot frustraties kon leiden vooraleer de euthanasiewet er was. Bijvoorbeeld wanneer terminale patiënten, die een levenstestament bij de testamentenbank van het Humanistisch Verbond hadden gedeponneerd, ervan uitgingen dat wij over de middelen beschikten om hen te helpen. Gelukkig kon er nog een goed gesprek met de betrokkenen volgen.

Franky: We gaven voordrachten over die ethische thema's aan leden van lokale lidverenigingen, ziekenfondsen, gepensioneerdenvonden ... Externe sprekers vroegen we niet, de budgetten lieten dat niet toe. De werking is nu uitgebreid naar jongeren en gemeenschapsvorming. De begeleiding bij het opstellen van wilsverklaringen levenseinde gebeurt in samenwerking met LEIF, het

LevensEinde InformatieForum. We hebben inmiddels ook de stap naar het digitale tijdperk gezet. De professionalisering zette zich op alle echelons verder.

Waarom denk je met nostalgie terug?

Franky: Aan de stafvergaderingen met het voltallige personeel, op nummer 50 van de Brand Whitlocklaan in Brussel. En hoe we met weinig financiële middelen vormingsactiviteiten voor de moreel consulenten van SMB organiseerden, in de woonkamer van het appartement van het toenmalige CMD aan de Sint-Maartensbilk te Brugge. We brachten zelf iets of deden een beroep op een bevriende gastspreker.

Hilde: Aan collega's, sommigen zijn vrienden geworden, aan speciale cliënten of aan bepaalde crematiegesprekken. Ik realiseer me dat ik door het werk veel levenservaring kon opdoen en wat wijzer ben geworden.

Wil je nog een anekdote met ons delen?

Hilde: Niet echt, maar ik denk vaak terug aan de historische UUV-weekends met collega's, waar ik veel fijne en interessante mensen leerde kennen.

Franky: Ik ging voor een receptie hapjes in een school ophalen, maar bij aankomst bleken het er veel te zijn. Mits wat schikken, kreeg ik ze in mijn break. Pittig detail: door wegenwerken en een hobbelig wegdek viel de lading bijna in mijn nek. Nog wat herschikken, een nieuw evenwicht zoeken en ik kon mijn voorraad veilig afleveren in Brugge, waar de toastjes en hapjes erg werden gesmaakt.

***

#50jaarjong? #perspectief

Een horizontale beweging

Leven in quarantaine: een kunstproject voor en door creatieve jongeren, begeleid door een jongerenconsulent van deMens.nu en huisvandeMens Brugge

Ter gelegenheid van 50 jaar UVV vzw - deMens.nu blikken we niet alleen terug, maar richten we ons ook op de toekomst. Een tijd die aan de volgende generaties toebehoort. Maar wat houdt jongeren vandaag de dag bezig? Welke zijn hun verzuchtingen, uitdagingen, twijfels, angsten ...? Hoe kunnen we hier als maatschappij op inspelen? We legden ons oor te luister bij kinder- en jeugdpsychiater Peter Adriaenssens die zijn inzichten graag met ons deelt. Aansluitend geeft het jongerenteam van deMens.nu toelichting bij zijn rol in onze snel veranderende maatschappij.

Kristof Leën

Uit een bevraging van VRT NWS bij Vlaamse psychologen naar de ervaringen in hun praktijk blijkt dat de gevolgen van de coronacrisis een enorme impact op het mentaal welzijn van jongeren hebben. Merk je, binnen je praktijk, eenzelfde trend?

Van zulke extreme uitspraken schrik ik altijd wel, omdat ik daar zelf middenin zit. De uitspraken van VRT NWS baseren zich immers op 84 van de 900 aangeschreven psychologen. Het zegt misschien ook iets over hoe logisch we het zijn beginnen te vinden dat alles zogenaamd 'perfect' draait. Ik weet niet of je binnen een termijn van één jaar kan vatten hoe zwaar de gevolgen zijn. In ieder geval hebben we in de praktijk gezien en gehoord dat het allemaal vrij goed meeviel, zeker in de eerste golf. We merken wel dat hoe langer het duurt jongeren vooral hun perspectief bedreigd zien. En daar ligt een grote verantwoordelijkheid bij volwassenen. Want als je na enkele maanden corona over de 'verloren generatie' schrijft, omdat jongeren een aantal maanden geen school hadden, dan moet je beseffen dat er jongeren zijn die die taal horen, en die boodschap overnemen.

Er is nood aan de taal van relativering, aan het besef dat gelukkig zijn te maken heeft met studeren en hard werken. Maar evenzeer met het geluk een beetje aan je kant te hebben. We moeten niet de pretentie hebben dat we de 'grote makers van geluk' zijn. In dat bedje zijn we toch wel verwend geweest. Je kan met boeken als 'Hoe word ik gelukkig in 10 stappen?' huizen bouwen. Maar de basiswaarheid is eigenlijk: leer gelukkig zijn met wat je hebt, en in de eerste plaats met de mensen rondom je.

Die woorden lijken mooi in theorie, maar hoe maken we de vertaalslag ervan naar onze kinderen en kleinkinderen?

Aan grootouders geef ik vaak het volgende mee: als je kleinkinderen komen, leg een blad papier op tafel en begin te tekenen, te vertellen over de verhalen van de familie. Wij Vlamingen hebben - jammer genoeg (*lacht*) - een grote schroom over wat negatief klinkt: een faillissement, een ziekte, een zelfmoord in de familie. We hebben de herdenkingen van de Eerste Wereldoorlog

meegemaakt. Veel families die voor het eerst naar hun verleden op zoek gingen, stelden vast: ik had een grootvader die vier jaar aan het front heeft gezeten, en die heeft daar nooit iets over verteld. Dus, geef door aan elkaar, maar wel met perspectief. Niemand kon na de Tweede Wereldoorlog voorspellen dat er zo'n explosie van kennis en mogelijkheden zou komen.

Het is belangrijk om niet louter met de buik te denken, maar daar ook een nuchtere kijk aan te koppelen en naar de mogelijkheden te kijken. Als volwassenen moeten we naar de geschiedenis durven te kijken en zien dat er altijd vooruitgang is geweest. Vooruitgang heeft echter vaak een nieuwe generatie nodig. Daarom moeten we een oproep tot jongeren richten - voor nieuwe creativiteit, nieuwe ideeën ... - en moeten we die jongeren naar de toekomst oriënteren.

In je boek *Verbolgen verbonden* houd je een pleidooi om kinderen te helpen de complexiteit van onze tijd te omarmen. Lange tijd was duidelijk wat de normen waren, waar de leiding lag. Vanaf mei '68 en de studentenrevoltes, een goede vijftig jaar geleden, maakten we een verschuiving van waarden en normen mee. Hoe moeten we met die complexe wereld omgaan?

We zijn door een cruciale fase gegaan met de ontwikkeling van collectieve concepten: de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, meer dan zeventig jaar geleden. Maar dat lijken we kwijtgespeeld. Op lezingen eindig ik vaak met een pleidooi voor democratie. Veel mensen denken: democratie, daar moet je toch niet voor pleiten, want we leven erin. Nee, dat hebben we met de bestorming van het Capitool in de Verenigde Staten pijnlijk meegemaakt.

Democratie is geen verworvenheid. We hebben de opdracht om die democratie te laten groeien. En dus om met jongeren te praten. Wanneer ouders samen met hun kinderen beelden op tv zien van bijvoorbeeld rellen in Nederland, dan horen kinderen hun ouders op dat ogenblik luidop meedenken: "Dat is verschrikkelijk, stel je voor dat dit je zoon of dochter is, je moet toch respect voor andere mensen hebben." Dan laat je als ouder de echte wereld

Peter Adriaenssens

binnenkomen. Je verbindt je dialoog met die wereld. Je laat horen hoe je over bepaalde dingen denkt, en kinderen nemen dat mee. Het is de opdracht daar, in je tiener-tijd, je eigen weg in te zoeken.

Tegelijkertijd moeten jongeren een referentiesysteem aangeboden krijgen. Helaas krijgt de huidige generatie dat referentiesysteem niet meer expliciet mee. We hebben het niet meer over een catechismus, maar over wat hebben we het wél?

Heerst er een tekort aan sterke mensenrechtenverhalen?

Ja. Als je bijvoorbeeld het thema armoede aansnijdt, krijg je de meest uiteenlopende opinies. Maar als een moeder vertelt hoe ze het met vijftig euro per maand moet redden, hoe ze keuzes voor haar kind moet maken, dan word je overrompeld door solidariteitsacties, van volwassenen én jongeren.

Iedereen weet dat ik veel met zuster Jeanne Devos in India heb opgetrokken. Zij kwam, als tachtiger, in een klas met tieners en de leerkracht maakte zich zorgen over mogelijke reacties van de leerlingen. Maar iedere keer hangt men aan haar lippen. Waarom? Omdat zij vertelt wat zij dóét.

Er is een enorme nood aan een burgerbeweging van verhalende mensen. En in het bijzonder van mensen die niets spectaculairs doen. De verhalen van zorgverleners

Het stimuleren van sociaal ondernemerschap bij jongeren wordt vormgegeven via het project Chaud: tijdens interactieve sessies leren deelnemers niet alleen van experts, maar ook van elkaar, onder begeleiding van een jongerenconsulent van deMens.nu en huisvandeMens Brussel

en armoedebestrijders - het woord 'helden' is ondertussen versleten (*lacht*) - zouden een sterke plaats in het onderwijs moeten krijgen. Het is jammer dat veel jongeren zoveel op de schoolbanken zitten. Wat als ik je verplicht om zes uur op je stoel te blijven zitten? En wat als je naar het toilet wil of zin in koffie hebt, en dat niet gaat? Veel volwassenen houden dat niet vol. Waarom gaan we met onze jongeren niet de straat op, kijken we niet naar de situaties die zich voordoen? Mogen jongeren het echte leven nog ontmoeten? Een leven waarin ook verantwoordelijkheid haar plaats krijgt.

Geen vrijheid zonder verantwoordelijkheid?

Als je een levensvisie ontwikkelt waar alleen plaats is voor 'ik', maar niet voor 'de ander', dan blokkeert dat onze samenlevingsmogelijkheden volledig.

We moeten durven in te zetten op debat met jongeren, over filosofische begrippen en ethische problemen. Onze samenleving levert er wel wat. We leven in een complexe tijd, en daar kan je je tegen verzetten door te zeggen dat het vijftig jaar geleden eenvoudiger was en dus beter. Wat trouwens een enorme miskennis is, gezien velen in die

tijd niets te zeggen hadden. Volgens mij leven we in een betere samenleving, waar je vrij je mening kan uiten, maar waar ook de verantwoordelijkheid is toegenomen. Hoe leer je die complexe wereld te omarmen? Door een levensfilosofie, een visie te ontwikkelen, door na te gaan wat belangrijk voor je is.

Stel dat je oma zegt dat ze niet veel zin heeft in een vaccin, omdat ze liever zou hebben dat jongere mensen het krijgen, en dat dit niet meer de wereld is waarin ze wil blijven, maar dat ze wel graag haar kleinkinderen wil zien opgroeien. Wat ga jij zeggen? Wat is jouw dialoog met je oma? Dat is complex. Dat vind je niet op internet. Daar heb je opleiding, gesprek voor nodig.

The school of life ... Maar wie zijn de deelnemers aan dat verhaal? Ouders? Scholen? Opvoedingsinstellingen?

We worden tegenwoordig met een enorme overdracht van problemen geconfronteerd: "Jij moet ervoor zorgen dat mijn zoon gehoorzaamt." Als we vandaag in coronatijden stedelijke ravages zien, dan zullen er wel een boel leerkrachten zijn die denken: ik ben blij dat iedereen dat nu eens ziet. Want zo'n probleemjongeren die hele

klassen verzieken en lesgeven onmogelijk maken, is een realiteit die te weinig wordt beluisterd. Je hebt er maar twee nodig in een groep van twintig. (*verontwaardigd*) Ik begrijp niet dat ouders zo ver van het onderwijssysteem worden gehouden. Iedere keer stoot ik op die golf: "Ouders doen dat niet meer" of "Je kan dat niet aan ouders vragen." Terwijl iedereen wéét dat er schoolsystemen met meer ouderparticipatie bestaan. Natuurlijk, als je ouders geen plek geeft en alleen maar roept als het kot in brand staat ... dan zal het inderdaad niet makkelijk gaan.

Voor mij als jeugdpsychiater is het vanzelfsprekend dat als een jongere problematisch gedrag vertoont, de ouders erbij moeten komen en we over familie of begeleiding moeten spreken. Het is gezond bij elkaar te rade te gaan. Je gezin gaat door een moeilijke tijd, zoals veel gezinnen? Wel, hoe pakken we dat aan? Met participatie. We moeten nagaan hoe we school, ouders én jongeren bij elkaar brengen. Streven naar een horizontaler en sterker systeem. Jongeren evolueren, en voor de ene klas of leerling zal de aanpak heel anders moeten dan voor de andere.

Een decennium geleden schreef je *Laat ze niet schieten!*, een pamflet met dertig voorstellen voor jongerenparticipatie. Hoe kijk je nu naar die voorstellen?

Dat is inmiddels al even geleden ... (*lacht*) Een van de voorstellen die ik me herinner, daar sta ik nog altijd achter. Maak sámen met een klas een reglement op. Laat dat ontstaan uit de democratie en betrek de ouders erbij. Dat is zo elementair, want het is een oefening in dialoog met andersdenkenden. Hoe bereik je degene die vertrekt vanuit het standpunt: "De jeugd moet harder worden aangepakt" of "Armoede, daar raak je uit als je wil." Nu praten we te veel in onze eigen bubbels, en beleidsmatig hebben we ook weinig voorbeelden.

Politici die schaamteloos zeggen: "Deze regering heeft de voorbije vier jaar niets gerealiseerd." Of jongeren die beweren: "De leerkracht heeft dit jaar niets gedaan." Is dat gepaste taal? Is dat correct? Dat geeft een soort vrijgeleide. En die arme ouder mag dat binnen zijn gezin wel proberen recht te trekken. Niet iedere ouder hééft die vaardigheden of staat stevig op zijn benen. Wat dat betreft missen we soms wel sterke rolmodellen.

Op vlak van rolmodellen voor jongeren staat onze organisatie nog in de kinderschoenen. Sinds kort heeft deMens.nu jongerenconsulenten die samen met de huizenvandeMens projecten op touw zetten. Zoals quARTier, waarbij Leuvense jongeren hun wijken met streetart opfleuren. Welke boodschap zou je onze jongerenconsulenten willen meegeven?

Samen met jongeren, én op ontmoetingsplaatsen die minder artificieel zijn? Het is fantastisch dat zulke dingen gebeuren. Het illustreert voor mij die zoektocht naar een horizontale beweging die moet plaatsvinden.

Onze samenleving doet immers te weinig beroep op tieners, om iets voor die samenleving te dóén. Waarom vragen we tieners niet een speeltuin te superviseren of een groen perkje mee te onderhouden? Erken jongeren niet alleen als consumenten, maar vooral als participanten aan de samenleving. Zo geef je erkenning en verantwoordelijkheid aan die jongeren.

Wat jullie daar doen, toont aan dat nadenken over architectuur, samenleven met de stad, van enorm belang is. We hebben nood aan buitenplekken waar jongeren

elkaar gezellig en veilig kunnen ontmoeten. En dat op die plaatsen jongerenconsulenten beschikbaar zijn, mensen die bereid zijn om mee te oefenen, om via debat te leren samenleven, dat is waardevol. Zij vormen een belangrijke tussenschakel, want op die manier krijgen jongeren een professional achter zich bij wie ze voor advies terecht kunnen. Zo creëer je ketens die van elkaar leren.

Ieder van ons die op het leven terugblikt, vindt wel iemand van wie hij of zij zegt: "Wat die toen heeft gezegd, ben ik nooit vergeten." Je hebt geen tien consultaties nodig. Eén gesprek, één ontmoeting kan het verschil maken.

Tot slot, hoe zie je de toekomst tegemoet?

Positief. Omdat wij de taak hebben voor perspectief te zorgen. De generaties voor ons hebben dat hoopvol gedaan en daar moeten we ons aan koesteren. Wij geven de estafette door. Wetende dat er ook dingen moeten veranderen. Dat het leven bestaat uit plooiën, en uit periodes dat die gladgestreken zijn. Maar op het moment dat je in de plooiën zit, moet je niet wanhopen.

Het jongerenteam van deMens.nu stelt zich voor

Het jongerenteam van deMens.nu is sinds begin 2020 volop aan het werk. We hebben al heel wat projecten uit de grond gestampt en kunnen met gepaste trots zeggen dat ze aanslaan. Tijdens de *Existentiële crisisavonden* worden praatavonden over zingeving en existentiële levensvragen gerealiseerd. Binnenkort komen podcasts over nieuwe relatievormen tot stand in *Taboebrekers*. Het stimuleren van sociaal ondernemerschap bij jongeren wordt vormgegeven onder de noemer *Chaud*. En met *Erdoorheen* richtte een groep studenten een eigen vereniging op om mentaal welzijn bij jongeren bespreekbaar te maken.

We zien de toekomst rooskleurig tegemoet. We zagen het de afgelopen jaren allemaal gebeuren: jongeren

die opkomen voor menswaardigheid en lgbtqia+rechten, tegen discriminatie en racisme, en tegen klimaatopwarming. Wij, jongeren, willen de wereld veranderen - in positieve zin. De humanistische waarden, zoals zelfbeschikking, solidariteit en gelijkwaardigheid, zijn tegenwoordig mainstream, wat een hoopvolle ontwikkeling is. Tegelijk moeten we ook kritisch blijven én die kritische blik bij anderen blijven aanmoedigen. Zeker in een postcoronatijdperk zal ons kritisch denken een uitermate belangrijk principe en kompas zijn.

In de huidige globale crisis zien we dat jonge mensen zich bezighouden met zingeving, met moraliteit - eerder vanuit humanistische dan vrijzinnige invalshoek. Isolatie weegt zwaar op jongeren, vooral mentaal, maar we zien ook dat ze op zoek

gaan naar verbinding en dat wij, jongerenconsulenten, daar een belangrijke rol in kunnen opnemen.

Met het jongerenteam zetten we in de toekomst in op het begeleiden van jongeren die zélf projecten in elkaar boksen. We nemen een coachende rol op om hun passies en sociaal activisme optimaal te ondersteunen. We geven hen de ruimte om hun talenten te ontwikkelen. Daarbij willen we extra inzetten op de duurzaamheid van projecten en de verankering ervan binnen onze werking. Een diverse organisatie die iedereen aanspreekt, waar iedereen zich welkom voelt, waar iedereen samenwerkt aan een inclusieve maatschappij. Daar gaan we voor.

Jelle Hermans

Een getuigenis vanop de eerste rij

“Meer dan de som van individuen”

Bron: Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven

‘Vrijzinnig, omdat wij het menen met andermans mening’: affiches van de Unie Vrijzinnige Verenigingen vzw, uitgegeven in 1988

Laurent Blondin is een begrip binnen de georganiseerde vrijzinnigheid. Ere-inspecteur-adviseur, crisismanager en Limburgse levensgenieter ... Een vrijdenker met een mening die steeds op rotsvaste idealen is geborduurd. Een gesprek met de man die de georganiseerde vrijzinnigheid een halve eeuw mee richting gaf.

Jérémy Celen en Bert Goossens

Ben je in een vrijzinnig nest opgegroeid?

Ik kom uit een gemengd gezin. Vrijzinnig aan de ene kant, katholiek aan de andere. Binnen het gezin was er eenheid in de verscheidenheid van denken, daarom dat het denken vrij was. Mijn vader is kort na de oorlog in 1946 overleden. Mede doordat de vaderfiguur wegviel, kreeg elk lid van het gezin een geleide verantwoordelijkheid mee. In 1948 ben ik naar het Koninklijk Atheneum Tongeren gegaan, toen reeds in een geest van tolerantie.

Wanneer is dat vrijzinnig gedachtegoed gekomen?

Op een gegeven moment begin je filosofische en ethische vragen te stellen. Het actief beleven van de schoolstrijd was voor mij cruciaal. De tegenstelling tussen een katholiek Vlaanderen en de andersdenkenden die de richting van het vrijzinnig humanisme uitgingen. Zij het nog embryonaal, gestart in het Antwerpse in de jaren 1950 door onder anderen Karel Cuypers en Robert Dille.

De schoolstrijd heeft me anders naar politiek, godsdienst en ethiek doen kijken. Als jonge scholieren in het rijksonderwijs werden wij door de toenmalige CVP, de Christelijke Volkspartij, verguisd. Belangrijk was de intrede van de cursus niet-confessionele zedenleer (ncz) in het officieel onderwijs eind jaren 1950. Tot dan waren er slechts drie erkende godsdiensten die werden onderwezen.

Je bent dan zelf leerkracht ncz geworden?

Mijn eerste keuze was de journalistiek, maar gezien ik uit een onderwijsfamilie kom, opteerde ik alsnog voor de opleiding regent. Na mijn studies ging ik aan de slag als leerkracht in de rijksnormaalschool te Tongeren. Het betrof een opdracht van zestien uur geschiedenis en 'ocharme' zes uur ncz, verspreid over drie klassen. Van de vier- à vijfhonderd leerlingen waren er zes of zeven die de cursus ncz volgden.

Ik was een jonge figuur in een meisjesschool en het jaar nadien vroeg de directie zich af waarom plots zoveel meisjes ncz volgden. Een ouderwetse pastoor gaf godsdienst, dat speelde natuurlijk mee. Er kwamen steeds leerlingen bij, waardoor ik mijn lessenpak-

ket geschiedenis afbouwde en voltijds voor ncz koos. Dat voelt nog steeds als de juiste keuze aan.

Wij kregen in de opleiding dikke filosofische traktaten te verwerken, maar op pedagogisch vlak moesten we zelf aan de slag. Belangrijk daarbij was de opkomst van het Humanistisch Verbond in de jaren 1950. Daarnaast had je de Oudervereniging voor de Moraal (OVM), waarbij ouders van wie de kinderen ncz volgden, zich verenigden en steun vonden in het pedagogisch verwerken van de cursus. In 1986 stapte ik over naar de inspectie ncz in het lager onderwijs. Tot 31 augustus 2008, bijna 66 jaar jong in leeftijd, dan moest ik verplicht met pensioen gaan.

Was je tijdens je loopbaan ook actief in vrijzinnige organisaties?

Op professioneel vlak was er de opdracht als leerkracht en nadien als inspecteur. Ik engageerde mij actief bij een aantal vrijzinnige organisaties zoals het Willemsfonds. Vlaams, liberaal en vrijzinnig. Ik werd lid van het Humanistisch Verbond, de Humanistische Jongeren ... Heel belangrijk waren de feesten vrijzinnige jeugd. Het professionele en het vrijwillige engagement liepen in feite door elkaar. Na mijn pensioen ben ik mij verder blijven inzetten binnen de vrijzinnigheid.

Je bent al enkele jaren voorzitter van Fakkeltjes vzw. Waarom de keuze voor Fakkeltjes?

Tijdens mijn loopbaan kwam ik in contact met Fakkeltjes, opgericht door de Humanistische Jongeren (nu Hujo) en een belangrijk pedagogisch instrument voor de leerlingen ncz in het lager onderwijs. De waarheid heeft haar rechten: op een bepaald ogenblik was de kwaliteit van de Fakkeltjes onvoldoende. De magazines werden niet altijd geleverd. En de leerkrachten haakten af.

We staken dus de koppen bij elkaar en Fakkeltjes werd, gesteund door de Unie Vrijzinnige Verenigingen - deMens.nu, een vzw met Reimond Van de Cotte als voorzitter. Na zijn plotse overlijden kreeg ik in 2011 het aanbod van het voorzitterschap. Men zag mij op dat ogenblik eigenlijk als een soort 'crisismanager'.

Laurent Blonden

In mijn opdracht als inspecteur lag het pedagogische van de cursus mij nauw aan het hart. Ik durfde wetten en decreten wel eens 'naar de geest' te interpreteren, maar op het vlak van de pedagogische kwaliteit en de aangeboden instrumenten legde ik de lat zeer hoog.

We zochten en vonden een nieuwe stafmedewerker en samen met een raad van bestuur en een algemene vergadering creëerden we een dynamiek die resulteert in de huidige magazines: kwalitatief, stipt geleverd en door de leerkrachten en leerlingen ncz pedagogisch gewaardeerd.

Je draagt al twaalf jaar het petje van SMB-voorzitter. Welke impact en betekenis hebben de Sturgroep voor Moreel Bijstand en haar initiatief Ik wil praten het voorbije jaar gehad?

Ondanks mijn gedwongen pensionering was ik er de man niet naar om in een zetel te gaan zitten. Het was een uitdaging om de werking rond de professionele en vrijwillige moreel consultants in ziekenhuizen en woonzorgcentra te bestendigen en waar mogelijk verder uit te bouwen.

Over 2020: ik beschouw het als een 'verloren' jaar. En toch bracht het ons in deze tijden van pandemie in denken, hoewel verplicht op afstand, dichterbij elkaar. En socialer, in het besef dat een gemeenschap meer is dan de som van individuen. De slogan van deMens.nu was meer dan toonaangevend: "Denk voor jezelf, zorg voor elkaar."

‘Waar kon je heen met een probleem? Daar kun je heen met een probleem’, Centrum voor Morele Dienstverlening: affiche van de Unie Vrijzinnige Verenigingen vzw, uitgegeven in 1996 naar aanleiding van het 25-jarige bestaan

De toestanden in ziekenhuizen en woonzorgcentra waren hartverscheurend. Bewoners van woonzorgcentra zijn ouder en kwetsbaar. Het moment dat familieleden je niet meer kunnen bezoeken, dat eenzaamheid hoogtij viert ... Dan is er toch een bijzondere opdracht voor professionals en vrijwilligers weggelegd. De mensen vonden in dat moeilijke jaar, letterlijk en figuurlijk, een uitgestoken hand en een warm woord.

Op een gegeven moment vonden er zelfs geen uitvaarten meer plaats. Dramatisch. Gelukkig konden mensen een beroep doen op het luisterend oor van onze professionals en vrijwilligers. Vergis je niet: het is een zware opdracht. Onze moreel consultants hebben daar in het heetst van de strijd het leed van bewoners en families kunnen verzachten en dat ervaar ik als zeer positief.

Ook al ziet niet iedereen die meerwaarde van een moreel consultant?

Soms gaan er stemmen op: “Is het nog wel nodig dat daar moreel consultants zijn?” Want uiteraard staan die op de betaalrol van het ziekenhuis ... “Kunnen we die niet vervangen door een maatschappelijk werker of een psycholoog?”

Ik ben van mening dat mensen in een woonzorgcentrum geen nood aan een sociaal werker hebben, maar dat die taak in handen van onze vrijzinnige moreel consultants moet blijven. Dat is een blijvende

opdracht voor SMB en Ik wil praten, ook in de toekomst. Door covid-19 is men wel de meerwaarde van onze vrijzinnige moreel consultants gaan inzien.

Hoe zie je, na 50 jaar UUV, de toekomst van het vrijzinnig humanisme tegemoet?

Ik weet niet hoe de maatschappij gaat evolueren, maar evolueren zal ze uiteraard. En deMens.nu is een huis met vele kamers. De lidverenigingen maken deel uit van de unie, en al die kamers worden bevolkt door mensen. Vrijzinnigen zijn niet altijd de gemakkelijkste mensen - ik ook niet. De maatschappelijke dialoog moet het cement van UUV blijven.

Het debat moet blijvend gevoerd worden om de verworvenheden op ethisch vlak verder uit te bouwen in de maatschappij. Ik denk ook aan professor Djalali die onterecht gevangenzit in Iran. Ik grijp terug naar de verklaring van Poincaré: het denken is vrij. Op het ogenblik dat het denken niet meer vrij is, is dat het einde van alle denken. Laat deMens.nu een denktank blijven om tot een verdraagzamere maatschappij te komen.

Ik denk ook aan de ongelijkheid in dit land en de rest van de wereld. De mens moet centraal blijven staan in het maatschappelijk gebeuren: de maakbare mens, de kwetsbare mens ... deMens.nu moet ten dienste staan van de mens in onze multiculturele samenleving die we nu kennen en die zich meer en meer zal profileren.

Om nog een laatste keer terug te blikken: had je iets in je rijke leven anders willen doen?

Ik blik eigenaardig genoeg weinig terug. Ik leef in het heden en ondanks mijn leeftijd kijk ik nog naar de toekomst. Uiteraard zijn er bepaalde dingen in mijn leven geweest, noem het onbewuste menselijke fouten, die ik heden anders zou aanpakken. Maar: “Faute avouée est à demi pardonnée.”

Zou ik terug willen naar vroeger? Nee. Zou ik denken en doen anders gedaan hebben? Het toeval bepaalt sommige gebeurtenissen, de omgeving waarin je leeft andere. Uit die fouten kan je leren. Wat ik eruit geleerd heb: verdraagzaamheid is een van de belangrijkste woorden uit mijn leven. Het respect voor ieders denken, op het ogenblik dat ook jouw mening wordt gerespecteerd. En dat kan alleen in een vorm van samenleven in dialoog.

Als ik dan toch terugblik, is het in tevredenheid. Tevreden omdat ik mijzelf altijd heb geëngageerd en geprofileerd op zowel pedagogisch als filosofisch en politiek vlak. En dat ik dat engagement immer naar behoren heb willen invullen en honoreren. Waarvoor ik een zekere erkentelijkheid heb gekregen, maar daarvoor doet een mens het niet. Je doet het omwille van jezelf, van anderen, van het streven naar een betere, rechtvaardigere en tolerantere maatschappij die je aan de volgende generaties nalaat. Dat is geen recht, het is een plicht.

Vrijzinnige en/of humanist?

Zijn volgende stellingen volgens jou waar of onwaar, en waarom?

- Je kan alleen een vrijzinnige zijn als je ook een humanist bent.⁽¹⁾
- Je kan alleen een humanist zijn als je ook een vrijzinnige bent.⁽²⁾
- Je kan niet én een humanist én ook gelovig zijn.⁽³⁾
- Je kan een vrijzinnige zijn en ook gelovig zijn.⁽⁴⁾

⁽¹⁾ Er zijn vrijzinnigen (en humanisten) die menen dat je jezelf perfect als vrijzinnige kan zien, zonder affiniteit met het humanisme te hebben.

⁽²⁾ Er zijn vrijzinnig humanisten die deze stelling sterk genegen zijn: humanistisch denken leidt noodzakelijkerwijs tot vrijzinnigheid (of de daaruit voortvloeiende basiswaarden). Anderen menen dan weer dat vrijzinnigheid noodzakelijkerwijs tot humanisme leidt.

⁽³⁾ Die stelling klopt niet. Denk bijvoorbeeld aan het joods humanisme en het christelijk humanisme.

⁽⁴⁾ Dat klopt gedeeltelijk. Bij de Vlaamse betekenis van 'vrijzinnig' hoort het predicaat 'ongelovig'. In Nederland verwijst de term 'vrijzinnig' eerder naar een liberale interpretatie van een geloofsleer.

Wat is vrijzinnig humanisme?

Laten we even stilstaan bij de kernbegrippen van de levensbeschouwing die in Vlaanderen als het vrijzinnig humanisme wordt bestempeld.

Vrijzinnig zijn is je laten leiden door de rede en pogen op een verantwoorde manier te leven op basis van goed geïnformeerde en beargumenteerde keuzes. Uit de vrijzinnige levenshouding volgen de algemene waarden: vrijheid, autonomie, vrij onderzoek en pluralisme. In wezen is vrijzinnig zijn een manier om je opvattingen te verbeteren.

Humanisme staat voor een gedeelde verzameling van (wetenschappelijke, redelijke) opvattingen over hoe mens en wereld in elkaar zitten, en over een manier van leven en handelen. De menselijke capaciteit om kennis van zichzelf en de wereld te verwerven is een centraal gegeven.

Naar: *Verschillende gedaantes van het vrijzinnig humanisme*, Patrick Loobuyck, verschenen in Tijdschrift voor humanistiek, nr. 36, december 2008.

Bert Goossens en Christophe Van Waerebeke

Gezegd

“Afgedwongen ‘waarden’ of ‘waarheden’ verliezen, vanuit humanistisch perspectief, hun waarde. Mensen zijn zelf-bepalende en unieke wezens die daarom in beginsel niet alleen, beter dan wie ook, in staat zijn te weten wat goed voor hen is, maar wier levensplan bovendien waardeloos zou worden indien het niet op eigen, vrije keuzes zou berusten.”

- Koen Raes, Belgische ethicus.

“Since we are only here for a while, we might as well show some style.”

- James Taylor, Amerikaanse singer-songwriter.

“Where I could not be honest, I never yet was valiant.”

- William Shakespeare, Engelse schrijver.

“L’homme n’est rien d’autre que ce qu’il se fait (...) l’homme est libre, l’homme est liberté, l’homme est condamné à être libre.”

- Jean-Paul Sartre, Franse filosoof en schrijver.

1971

Vijftig jaar geleden ging de Unie Vrijzinnige Verenigingen van een feitelijke vereniging naar een vzw. Maar wat gebeurde er nog in 1971? Kan je je een wereld voorstellen zonder dat volgende gebeurtenissen hadden plaatsgevonden?

- In België wordt de btw ingevoerd.
- Zwitserland voert het vrouwenkiesrecht in.
- De eerste abortuskliniek van Nederland, het Mildredhuis in Arnhem, start met het uitvoeren van abortus provocatus.
- Jim Morrison, zanger van de groep The Doors, wordt in Parijs dood aangetroffen in zijn badkuip.
- Wielrenner Eddy Merckx wint de Ronde van Frankrijk.
- Oprichting van Greenpeace in Canada, aanvankelijk onder de naam Don't Make a Wave Committee.
- Oprichting van Artsen zonder Grenzen.
- *A Clockwork Orange*, film van Stanley Kubrick naar de gelijknamige roman van Anthony Burgess, gaat in première, net zoals *Diamonds Are Forever*, de zevende Bondfilm, met Sean Connery in de hoofdrol.

WOMEN BREAKING THE NEWS

Wereldwijd zijn vrouwelijke journalisten geen uitzondering. Toch lopen ze in sommige landen uitzonderlijk veel gevaar bij het uitoefenen van hun job. Omdat ze journalist zijn, maar ook omdat ze vrouw zijn. Difference Day wil dit onder de aandacht brengen en hen het podium geven dat ze verdienen.

FREE ONLINE EVENT ON MAY 2 | DIFFERENCEDAY.COM

**DIFFERENCE
DAY**
WORLD PRESS FREEDOM DAY